Colofon

Auteur
Min Berghmans, directeur Steunpunt Jeugdhulp

Redactie
Inge Baeten, stafmedewerker VAD

Verantwoordelijke uitgever
F. Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
Wettelijk depotnummer: D/2011/6030/11

Steunpunt Jeugdhulp vzw
Cellebroersstraat 16, 1000 Brussel
T 02 513 15 10 | F 02 513 98 28 | info@steunpuntjeugdhulp.be
www.steunpuntjeugdhulp.be | www.jeugdrecht.be

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Inhoud

Inleiding

Deze publicatie is een beknopte juridische wegwijzer voor het omgaan met gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs door minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg. Ze geeft een zicht op de regelgeving die van toepassing is wanneer minderjarige jongeren (in de bijzondere jeugdzorg) alcohol of drugs gebruiken of misbruiken. De publicatie richt zich zowel op begeleiders in de bijzondere jeugdzorg als op preventiewerkers die met deze sector werken. Deze publicatie is een herziene versie van de uitgave van 2006.

Uiteraard vergt het omgaan met alcohol- en ander druggebruik door minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg veel meer dan een strikt juridische benadering. Een drugbeleid dat door het hele team van een voorziening wordt gedragen, biedt een kader en aanknopingspunten om zowel preventief, hulpverlenend als begrenzend met jongeren om te gaan.
Deze materie valt echter buiten het bestek van deze publicatie. Voor meer informatie over het ontwikkelen van een drugbeleid in een voorziening bijzondere jeugdzorg en over het aanbod van VAD verwijzen we naar www.vad.be.

Deze publicatie is het resultaat van een samenwerking tussen het Steunpunt Jeugdhulp en de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD). De tekst is van de hand van Min Berghmans (directeur van vzw Steunpunt Jeugdhulp).

Actuele informatie over de alcohol- en drugwetgeving vindt u op www.vad.be/alcohol-en-andere-drugs/wetgeving/alcohol.aspx. Actuele informatie over juridische vraagstukken in de bijzondere jeugdzorg vindt u op www.jeugdrecht.be.

Wenst u als praktijkwerker uit de bijzondere jeugdzorg een antwoord op maat op uw juridische vragen over alcohol- en druggebruik in de bijzondere jeugdzorg, dan kunt u contact opnemen met de juridische helpdesk van het Steunpunt Jeugdhulp (juridisch helpdeskformulier op de website www.steunpuntjeugdhulp.be).

VAD
2011

Noot:
Met 'alcohol en andere drugs' bedoelen we alcohol, medicatie, illegale drugs en gokken.
Met 'begeleiders in de bijzondere jeugdzorg' bedoelen we hulpverleners, opvoeders, bemiddelaars, begeleiders van projecten,… in voorzieningen en projecten gesubsidieerd door het Agentschap Jongerenwelzijn, departement welzijn, volksgezondheid en gezin van de Vlaamse Gemeenschap.
Waar nodig worden deze termen in de tekst gespecificeerd.

1. Illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken: wat zegt de wet?

In dit hoofdstuk lichten we de wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken toe. De wetgeving is slechts één, maar wel een uiterst belangrijk kader voor het omgaan met deze middelen in een voorziening bijzondere jeugdzorg. Begeleiders in de bijzondere jeugdzorg dienen dan ook op de hoogte zijn van de juridische regels.

Niet alle drugs zijn verboden in België. Alcohol, tabak en medicatie zijn legaal, maar er bestaan een aantal wetten die beperkingen opleggen, onder andere wat betreft productie, handel en reclame. Andere drugs, zoals cannabis, amfetamines, LSD, XTC, cocaïne, heroïne,… zijn wettelijk verboden en daardoor illegaal. Cannabis neemt een speciale plaats in bij de illegale drugs.

1.1. Illegale drugs

De wet van 24 februari 1921, aangepast in 2002 en in 2003, vormt het raamwerk. Verdere uitwerking gebeurde in het KB van 31 december 1930 over de verdovende middelen en in het KB van 22 januari 1998 over de psychotrope stoffen.[1] Beide KB's zijn in 2003 grondig gewijzigd en aangevuld door het KB van 16 mei 2003, waarin de aandacht voor preventie en hulpverlening wordt benadrukt.

Bezit van de opgesomde drugs is strafbaar, maar de drugwetgeving maakt een onderscheid tussen **cannabis**[2] en **andere illegale drugs**[3].
Inbreuken worden verschillend bestraft naargelang zij betrekking hebben op verschillende producten. De beoordeling van de graad van gevaarlijkheid van de verschillende soorten drugs wordt aan de rechters overgelaten.

Daarnaast zijn er specifieke bepalingen over invoer, vervaardiging, vervoer, aanschaf en bezit van slaap- en verdovende middelen en van psychotrope stoffen voor **persoonlijk gebruik** en voor **dezelfde misdrijven met verzwarende omstandigheden**.
Deze verzwarende omstandigheden zijn:

- betrokkenheid van minderjarigen (jonger dan twaalf[4], tussen twaalf en zestien[5], ouder dan zestien[6]): gebruik (van eender welke illegale drug) in aanwezigheid van minderjarigen, verhandelen in aanwezigheid van minderjarigen of minderjarigen aanzetten tot gebruik;
- bij iemand anders een ongeneeslijke ziekte, een blijvende werkonbekwaamheid, het verlies van (het gebruik van) een orgaan, een zware verminking of zelfs de dood veroorzaken door het gebruik;
- lid of leider zijn van een georganiseerde handel in drugs;
- uitoefening van een medisch of paramedisch beroep of van de diergeneeskunde;

[1] In het KB van 1930 worden o.a. de volgende drugs vermeld: methadon, cocaïne, heroïne, cannabis. In het KB van 1998 worden o.a. vermeld: lysergide en afgeleiden, MDMA, N-ethyl MDA, phencyclidine, gammahydroxyboterzuur, zwammen met hallucinogene eigenschappen, meer bepaald stropharia, conocybe en psylocybe soorten, flunitrazepam, amfetamine en varianten.
[2] Het gaat om alle soorten cannabisproducten zoals hasj, marihuana, hasjolie, spacecake,…
[3] Dit onderscheid werd uitgeschreven in de KB's van 1930 en 1998, gewijzigd in 2003, nl. in art. 28 §2 KB 31.12.1930 en art. 45 §2 KB 22.01.1998.
[4] Art. 2bis §4 a) wet 1921: opsluiting van 15 tot 20 jaar.
[5] Art. 2bis §3 a) wet 1921: opsluiting van 10 tot 15 jaar.
[6] Art. 2bis §2 a) wet 1921: opsluiting van 5 tot 10 jaar.

- misdrijf gepleegd in een drankgelegenheid of een andere inrichting;
- bijzondere herhaling[7].

Als **minderjarigen** de drugwet overtreden, wordt er steeds een proces-verbaal opgesteld. Het is dan aan het parket om te bepalen welk gevolg daaraan wordt gegeven. Dit zal steeds afhangen van de concrete omstandigheden van het misdrijf en de leefsituatie van de minderjarige: was het eenmalig gebruik, over welke drugs ging het, functioneert de minderjarige relatief goed in zijn gezin, op school,…? Dit zijn kortom dezelfde afwegingen die een parketmagistraat en/of een jeugdrechter maakt bij elk feit dat door een minderjarige gepleegd wordt.

Een gemeenschappelijke richtlijn van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal (BS 31 januari 2005, in werking getreden op 1 februari 2005) stelt samengevat het volgende vervolgingsbeleid voorop wat betreft misdrijven met betrekking tot cannabis:

- Aan het bezit van cannabis door een **meerderjarige** voor persoonlijk gebruik wordt de laagste vervolgingsprioriteit gegeven, tenzij er verzwarende omstandigheden zijn of tenzij er een verstoring is van de openbare orde.
- Het bezit van een hoeveelheid cannabis van maximum drie gram of één geteelde plant, door een meerderjarige persoon, zonder dat er enige aanwijzing inzake verkoop of handel aanwezig is, wordt geacht voor persoonlijk gebruik te zijn.
- Met 'verzwarende omstandigheden' worden bedoeld diegene die opgenomen zijn in artikel 2bis van de drugwet (betrokkenheid minderjarigen, blijvende ziekte of dood tot gevolg, lid of leider van een vereniging). Met 'verstoring van de openbare orde'[8] wordt bedoeld: het bezit van cannabis in een strafinrichting of in een instelling voor jeugdbescherming; het bezit van cannabis in een onderwijs- of gelijkaardige instelling of in hun onmiddellijke omgeving (dit zijn plaatsen waar leerlingen zich verzamelen of elkaar ontmoeten, zoals een halte van het openbaar vervoer of een park in de nabijheid van een school); het ostentatief bezit van cannabis op een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek (bijvoorbeeld een ziekenhuis).

De procureur des Konings kan echter bijzondere richtlijnen uitvaardigen, rekening houdend met de lokale omstandigheden. Ook kunnen bijzondere richtlijnen worden verspreid naar aanleiding van bepaalde massabijeenkomsten.
Voor deze wanbedrijven met lage vervolgingsprioriteit moeten de politiediensten slechts een vereenvoudigd proces-verbaal opstellen. De aangetroffen cannabis moet ook niet in beslag genomen worden. Als de betrokkene er zelf afstand van doet, moet de cannabis onverwijld vernietigd worden door de daartoe aangestelde verantwoordelijke van het betreffende politiekorps.

Voor **andere illegale drugs** wordt steeds een proces-verbaal opgesteld en doorgestuurd naar het parket, ook als het louter om persoonlijk gebruik gaat, vanwege het

[7] Dit betekent dat er een nieuwe vervolging is binnen de vijf jaar na een definitieve veroordeling.
[8] Overeenkomstig art. 3.5.g van het Verdrag van 1988 tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen wordt als openbare overlast beschouwd het bezit van cannabis in een strafinrichting, in een opvoedingsinstituut of in het gebouw van een maatschappelijke instelling of in hun onmiddellijke omgeving of op andere plaatsen waar minderjarigen samenkomen voor onderwijs, sport en andere gezamenlijke bezigheden.

onaanvaardbare risico voor de gezondheid.[9] De wijze van reageren door het parket loopt dan praktisch gelijk met de reactie op persoonlijk gebruik van cannabis gepaard met openbare overlast.

Wanneer er verzwarende omstandigheden zijn, wordt de zaak in principe steeds voor de rechtbank gebracht. In de praktijk verwijzen zowel parket als rechtbank vaak naar de hulpverlening. Binnen het wettelijke kader wordt hieraan ook de voorkeur gegeven, indien mogelijk.

1.2. Alcohol

De wet van 10 december 2009[10] wijzigde de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten en legde duidelijke leeftijdsgrenzen vast voor verkoop en schenken van alcohol aan jongeren. Alcoholhoudende dranken[11] (bier, wijn,…) mogen (in de handel) niet verkocht, geschonken of aangeboden worden aan jongeren van minder dan zestien jaar. Voor sterkedrank[12] (wodka, jenever,…) ligt de leeftijdsgrens op achttien jaar. Belangrijk is dat elke mixdrank (alcopops) door de wet beschouwd wordt als sterkedrank, ongeacht het alcoholgehalte.

In een voorziening bijzondere jeugdzorg is het verstrekken van **sterke**drank expliciet verboden, zonder leeftijdsbeperking.[13]

Aan iedereen die drank of een ander product wil kopen op basis van alcohol, mag gevraagd worden aan te tonen dat hij of zij ouder is dan zestien jaar. De koper kan dit bewijzen aan de hand van zijn identiteitskaart of een ander geldig document. De verkoper heeft altijd het recht om de verkoop te annuleren, als de koper niet wil of kan aantonen dat hij de wettelijke leeftijdsgrens bereikt heeft.
Voor de verkoop van alcoholhoudende dranken via verkoopautomaten, werd o.a. een systeem uitgewerkt waarbij met een SIS-kaart de leeftijd moet bewezen worden.

De toepassing van deze wetgeving wordt onder meer gecontroleerd door de inspectiedienst van de FOD Volksgezondheid. Ook de politie is bevoegd om in geval van overtreding een proces-verbaal op te stellen. Het bedrag van de boetes kan variëren van € 150 tot € 1600. Omdat het om de bescherming van jongeren gaat, wordt er meestal onmiddellijk meer dan het minimumbedrag geëist.[14]

---

[9] Het Grondwettelijk Hof heeft bij arrest van 20 oktober 2004 artikel 11 van deze wet vernietigd wegens schending van het legaliteitsbeginsel: de begrippen 'overlast', 'problematisch gebruik' en 'gebruikershoeveelheid' werden niet voldoende omschreven. Er is nog geen wetswijziging die deze begrippen opnieuw heeft gedefinieerd en ingevoerd. Er werd wel een aangepaste ministeriële richtlijn uitgevaardigd.
[10] Wet van 10 december 2009 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid (BS 31.12.09).
[11] Drank met een hoger alcoholvolumegehalte dan 0,5% vol.
[12] Sterkedrank wordt gedefinieerd als gedestilleerde drank met een alcoholgehalte van meer dan 1,2% of gegiste drank van meer dan 22% vol.
[13] Artikel 9 5° van de wet van 28 december 1983 stelt: in ziekenhuizen, klinieken, hospitalen en scholen, alsmede in lokaliteiten waar uitsluitend of hoofdzakelijk groeperingen van minderjarigen bijeenkomen, is het verboden een drankgelegenheid in te richten waar sterkedranken worden verstrekt, zelfs gratis. Wat is een drankgelegenheid volgens de wet (artikel 1): elke plaats waar drank voor gebruik ter plaatse wordt verkocht; elke plaats die voor het publiek toegankelijk is en waar drank voor gebruik ter plaatse wordt verstrekt, zelfs gratis; elke plaats waar een vereniging voornamelijk bijeenkomt om sterkedrank of gegiste drank te gebruiken of om kansspelen te bedrijven.
[14] Meer info op de site van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid.

Om de gezondheid van minderjarigen te beschermen is het schenken of aanbieden van alcohol aan - 16-jarigen ook verboden in privé- of huiselijke kring[15]. Bovendien kan er sprake zijn van een problematische opvoedingssituatie (POS) als het alcoholgebruik thuis overdreven of systematisch is. Het verbod om iemand dronken te voeren en nog alcohol te schenken aan wie al dronken is, geldt ten opzichte van iedereen en geldt ook in de privé-sfeer[16].

Is een voorziening bijzondere jeugdzorg voor de minderjarige ook een huiselijke omgeving? Er is geen bijzondere wet die andere alcoholische drank dan sterkedrank verbiedt in een voorziening. Dit betekent dat de algemene regel eveneens geldt voor voorzieningen en dat bijgevolg de bovenstaande redenering voor de privéomgeving ook geldt voor een voorziening.
Een voorziening mag dus alcohol schenken op een feestje dat ze organiseert voor jongeren en hun ouders, zolang het geen sterkedrank is, en zolang de betrokkene niet dronken is.

1.3. Medicatie

De drugwet van 1921, meermaals gewijzigd, reglementeert het gebruik van alle psychotrope stoffen, dus ook van medicatie.

In het regentsbesluit van 1946 houdende reglement op het bewaren en verkoopen van giftstoffen (sic) (ook meermaals gewijzigd) wordt een onderscheid gemaakt tussen een aantal stoffen die door drogisten kunnen worden verkocht, die vrij af te leveren zijn door apothekers, en die slechts af te leveren zijn op voorlegging van een "door een geneesheer, een doctor in de veeartsenijkunde of een licentiaat in de tandheelkunde eigenhandig geschreven, gedagtekend en ondertekend voorschrift".

Naast apothekers mogen ook geneesheren en dierenartsen medicatie afleveren onder bepaalde voorwaarden.

Beoefenaars van een medisch beroep die een verslaving aan bepaalde[17] medicatie helpen onderhouden door het voorschrijven, het toedienen of het afleveren ervan, zijn strafbaar.[18]

Ook wie zich door middel van een vals voorschrift dergelijke producten aanschaft, is strafbaar.
De gebruiker van dergelijke medicatie, eventueel zonder voorschrift verkregen, is niet strafbaar voor dat gebruik op zich. Anders is het wanneer men zich onder invloed van

---

[15] Interpretatie van de wet na consultatie bij Paul Van Den Meerssche, FOD Volksgezondheid en Filip Van Hende, Advocatenkantoor Van Hende & Partners.

[16] www.jeugdrecht.be

[17] Opsomming in art. 1, 1bis, 2 en 28 van het KB van 31 december 1930 omtrent de handel in slaap- en verdovende middelen. Tevens producten vermeld in art. 2, 25 en 38 van het KB van 22 januari 1998.

[18] Het 'methadon-KB' (KB 19 maart 2004 (BS 30.04.2004) tot reglementering van de behandeling met vervangingsmiddelen) maakt hierop een uitzondering en bepaalt welke middelen als vervangingsmiddelen mogen worden aangewend. Zie ook artikelen 3 §3 en 4 wet 21 februari 1921, waarin uitdrukkelijk wordt bepaald dat artsen die met vervangingsmiddelen werken niet strafbaar zijn.

medicatie, in een staat die gelijkt op dronkenschap, in het verkeer begeeft, maar dan maakt het geen verschil of de genomen medicatie op voorschrift was of niet (zie 1.4.).

Uitzondering is het bezit van Flunitrazepam (Rohypnol®), verkregen zonder voorschrift: dit is op zich strafbaar als u geen apotheker, (tand)arts of veearts bent.[19]

Medicatie mag enkel worden toegediend door een (para-)medisch beroepsbeoefenaar.
Medicatie toedienen is een medische handeling en medische handelingen mogen alleen uitgevoerd worden door medici. Als niet-medici dat doen, maken ze zich schuldig aan onwettige uitoefening van de genees(verpleeg)kunde. Uitzondering daarop is de zelfmedicatie en de quasi-zelfmedicatie door ouders, mantelzorgers of wettelijke vertegenwoordigers. Een begeleider in de bijzondere jeugdzorg oefent een professionele functie uit en kan dus geen medicatie toedienen. Medicatie bewaren voor de jongere en deze aanbieden op de juiste tijdstippen is niet hetzelfde als het toedienen. De jongere die geleerd heeft zelf de medicatie toe te passen (bv. insuline), kan dit ook zelf bewaren.
Dit is de inschatting van de medicus, er bestaat geen regelgeving over vanaf welke leeftijd jongeren zelf medicatie mogen bijhouden.

Medicijnen die enkel op doktersvoorschrift mogen gebruikt worden, mogen niet zomaar aan anderen worden doorgegeven of verkocht. Dat is strafbaar, zowel voor minder- als voor meerderjarigen. De drugwet van 24 februari 1921 laat daar geen twijfel over bestaan. Deze stelt duidelijk dat de onwettige verhandeling van de in de KB's opgesomde stoffen strafbaar is. Met onwettige verhandeling bedoelt men zowel "de in- en uitvoer, het vervoer, de verkoop en het te-koop-stellen, de aflevering of de aanschaf, al dan niet tegen betaling."

1.4. Alcohol, illegale drugs en medicatie in het verkeer

Het gebruik van alcohol, illegale drugs en medicatie in het verkeer wordt door specifieke wetgeving aan banden gelegd. Wie betrapt wordt op rijden onder invloed en jonger is dan zestien, moet zich voor de jeugdrechter verantwoorden, wie ouder is dan zestien wordt bij de politierechter geroepen.

Het besturen van een voertuig[20] of rijdier op een openbare plaats onder invloed van **alcohol** is strafbaar ten gevolge van art. 34 e.v. van de wegverkeerswet van 16 maart 1968.

Sinds december 1994[21] is een alcoholgehalte van 0,5 promille in het bloed strafbaar. De verkeerswetgeving bepaalt dat rijden (met de wagen, de motorfiets of brommer en met de fiets) met meer dan 0,5 promille alcohol in het bloed strafbaar is. Boven de 0,8 promille stijgt de strafmaat aanzienlijk. Bij herhaalde overtredingen worden de boetes nog zwaarder.

---

[19] Art. 39 §4 KB 22 januari 1998.
[20] Niet enkel auto's, maar ook o.a. (brom)fietsen,…
[21] Wet van 18 juli 1990, van toepassing sinds 1 december 1994.

Rijden onder invloed van **illegale drugs** zoals cannabis, cocaïne, XTC,… is absoluut verboden.[22] Controle op illegale drugs in het verkeer kan opgelegd worden aan bestuurders van een voertuig of rijdier die vermoedelijk onder invloed zijn van illegale drugs, vermoedelijke daders van een verkeersongeval, iedereen die een verkeersongeval mee kan hebben veroorzaakt (zelfs indien hij het slachtoffer ervan is), personen die leerling-bestuurders van een voertuig of een rijdier op de openbare weg begeleiden of op het punt staan dit te doen.
De politie overloopt een gestandaardiseerde checklist om op basis van iemands uiterlijk en gedrag na te gaan of er tekenen zijn van recent gebruik van een van de bovenvermelde stoffen. Indien er minimum drie uiterlijke tekenen van recent druggebruik waargenomen worden, wordt overgegaan tot een speekseltest. Bij een positieve speekseltest wordt het rijbewijs gedurende twaaf uur ingehouden en slechts teruggegeven na een negatieve test. Er kan ook worden overgegaan tot een onmiddellijke intrekking van het rijbewijs voor vijftien dagen door de parketmagistraat. Bij een positieve speekseltest volgt een speeksel- of bloedanalyse[23] in een labo. Als ook die positief is, is men strafbaar. Het is dus niet de checklist of de speekseltest die de maatstaf is voor een mogelijke bestraffing, maar enkel het resultaat van de speeksel- of bloedanalyse in het labo.

Een bestuurder van een motorvoertuig is niet rijgeschikt als hij aan een lichamelijke of geestelijke aandoening lijdt die in het KB van 23 maart 1998[24] is opgenomen. Belangrijk in dit kader zijn de normen over het gebruik van **medicatie**.
Het is de taak, of beter de plicht van de arts om de cliënt te informeren dat hij zijn rijbewijs moet inleveren als hij vaststelt dat de cliënt niet meer beantwoordt aan de vastgestelde medische normen. Vanaf dat moment ligt de verantwoordelijkheid bij de patiënt.
De normen met betrekking tot medicatie zoals opgenomen in het KB:

- De arts bepaalt de rijgeschiktheid en de geldigheidsduur ervan.
- De patiënt die aan psychotrope stoffen verslaafd is of die stoffen overmatig gebruikt zonder verslaafd te zijn, is sowieso niet rijgeschikt. Na een periode van bewezen onthouding van zes maanden kan deze patiënt opnieuw rijgeschikt worden verklaard. De geldigheidsduur van de rijgeschiktheid is beperkt tot maximaal drie jaar.
- De patiënt die regelmatig in welke vorm dan ook, psychotrope stoffen gebruikt die een nadelige invloed op de rijvaardigheid kunnen hebben of die dusdanige hoeveelheden gebruikt dat het rijdgedrag daardoor ongunstig wordt beïnvloed, is niet rijgeschikt. Hetzelfde geldt bij gebruik van alle andere medicatie of combinaties ervan die de waarneming, de stemming, de aandacht, de psychomotoriek en het oordeelsvermogen ongunstig beïnvloeden.
- De arts gaat bij het voorschrijven van medicatie na wat de invloed op het rijgedrag is van elk middel afzonderlijk, in combinatie met andere middelen of in combinatie met alcohol. De geneesheer licht zijn patiënt in over de mogelijke gevolgen voor het rijgedrag.

---

[22] Art. 37bis wegverkeerswet: cannabis, amfetamine, ecstasy, MDBD, morfine, cocaïne, benzoylecgonine.
[23] De procedure voorziet in een speekselanalyse, maar omdat de wetgeving nog niet aangepast is voor de speekselanalyse in het labo, wordt nog steeds de bloedanalyse gebruikt. Op termijn zal de speekselanalyse de bloedanalyse vervangen.
[24] In werking sinds 1 oktober 1998. Het KB vermeldt onder meer neurologische aandoeningen, geestelijke aandoeningen, epilepsie, aandoeningen van hart en bloedvaten, diabetes en normen voor de visuele functies.

Ook bij het voorschrijven van medicatie moet de arts nagaan welke invloed de medicatie heeft op de rijvaardigheid en de patiënt hiervan op de hoogte brengen.
Medicatie wordt onderverdeeld in drie klassen naargelang hun potentiële invloed op de rijvaardigheid:

- Categorie 1: waarschijnlijk geen negatieve invloed op de rijvaardigheid. Indien mogelijk moet de arts medicatie uit deze categorie verkiezen.
- Categorie 2: lichte of matige invloed op de rijvaardigheid. Bij het voorschrijven van medicatie uit categorie 2 krijgt de patiënt het advies geen wagen te besturen de eerste dagen van de behandeling of tot het ogenblik dat hij zich bewust is van de effecten.
- Categorie 3: ernstige invloed op de rijvaardigheid. De arts adviseert de patiënt geen wagen te besturen.

1.5. Gokken

De wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd, verbiedt de aanwezigheid van minderjarigen in "speelhuizen, hondenrenbanen, inrichtingen waar diensters gewoonlijk met de cliëntele mede verbruiken en de voor weddenschap bestemde ruimte in de paardenrenbanen".
Zowel de exploitant als de minderjarige kunnen bij overtreding van deze verboden worden aangepakt: de exploitant voor de strafrechter, de minderjarige voor de jeugdrechtbank. De ouders zijn burgerrechtelijk aansprakelijk.

Een belangrijke wet die het gokken in België in goede banen tracht te leiden, is de wet op de kansspelen, de kansspelinrichting en de bescherming van de spelers van 7 mei 1999.
De wet van 10 januari 2010 wijzigt deze kansspelwet grondig. Hij trad in werking op 1 januari 2011 en wordt verder geconcretiseerd door de uitvoeringsbesluiten die in de loop van 2011 verschijnen.
Het Belgische kansspelbeleid is gericht op de bescherming van de speler, financiële transparantie en controle op de geldstromen, op het spel en de identificatie van en controle op de organisatoren van kansspelen.
Het basisprincipe blijft dat alle kansspelen verboden zijn, behalve diegene die vergund zijn.

Er zijn negen soorten vergunningen en drie aanvullende vergunningen.
Een overzicht hiervan vindt u op www.vad.be/alcohol-en-andere-drugs/wetgeving/gokken.aspx. (raadpleging 26 april 2011)
Nieuw is dat de speler strafbaar gesteld wordt wanneer hij deelneemt aan een kansspel waarvan hij weet dat het niet vergund, dus illegaal is.

Mensen die problemen hebben met gokken, kunnen zich (via de Kansspelcommissie in Brussel) laten registreren voor een toegangsverbod bij casino's (klasse I) en speelautomatenhallen (klasse II). De wetswijziging breidt het toegangsverbod uit naar kansspelen waarvoor een registratieplicht geldt. Dus ook voor de (vergunde) spelen via internet heeft men dan een toegangsverbod.
Ook anderen kunnen een gemotiveerd verzoek tot toegangsverbod voor een persoon met gokproblemen bij de Kansspelcommissie indienen. De Kansspelcommissie neemt een

beslissing nadat de betrokken speler uitgenodigd is om zijn verweermiddelen naar voren te brengen.
Aan spelers kan niet enkel op (eigen) verzoek de toegang worden ontzegd: aan bepaalde categorieën van personen wordt automatisch de toegang geweigerd, zoals personen in staat van verlengde minderjarigheid, onbekwaamverklaarden op verzoek van hun wettelijke vertegenwoordiger of van hun gerechtelijke raadsman. Ook personen met een collectieve schuldenregeling worden met de wet van 2010 automatisch de toegang tot klasse I en II en spelen via internet geweigerd.

Vallen niet onder wet op de kansspelen:
- sportbeoefening;
- spelen die aan de speler of gokker geen ander voordeel opleveren dan het recht om maximaal vijf keer gratis te spelen;
- kaart- of gezelschapsspelen uitgeoefend buiten de kansspelinrichtingen klasse I en II die slechts een beperkte inzet vereisen en aan de speler of gokker slechts een materieel voordeel van geringe waarde kunnen opleveren;
- spelen uitgebaat door pretparken of door kermisexploitanten naar aanleiding van kermissen, handelsbeurzen met een beperkte inzet en een materieel voordeel van geringe waarde opleveren;
- spelen die occasioneel en maximaal vier keer per jaar worden ingericht door een plaatselijke vereniging ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis of door een feitelijke vereniging met een sociaal of liefdadig doel of een vereniging zonder winstgevend oogmerk ten behoeve van een sociaal of liefdadig doel met een beperkte inzet en een materieel voordeel van geringe waarde opleveren;
- loterijen;
- spelen van de Nationale Loterij (weddenschappen van de Nationale Loterij vallen wel onder de Kansspelwet).

2. Illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken: wat zegt het huisreglement?

De wetgeving over drugs, die beschreven wordt in het vorige hoofdstuk, vormt het minimale kader dat de voorziening moet respecteren inzake middelengebruik en minderjarigen.
De voorziening kan er echter ook voor kiezen om, vanuit de visie van de voorziening op middelengebruik, specifieke regels te formuleren en grenzen te stellen.
Deze regels kunnen strenger zijn dan wat de wetgever voorziet, maar niet soepeler.

Een gedoogbeleid ten aanzien van cannabisgebruik kan bijvoorbeeld niet, de voorziening kan niet meer toelaten dan de wetgever toelaat.

Toelaten van druggebruik in een (semi-)residentiële voorziening kan zelfs gelijkgesteld worden met het ter beschikking stellen van een ruimte aan minderjarigen om te gebruiken, hetgeen op zich een strafbaar gegeven is. Begeleiders mogen niet toelaten dat hun cliënten misdrijven begaan, en ook zelf in de uitoefening van hun taak geen misdrijven begaan.

3. Begeleiders over middelengebruik in de voorziening: zeggen en zwijgen

Hoewel het belangrijk is dat druggebruik bespreekbaar blijft in de begeleiding, spreekt het voor zich dat begeleiders niet kunnen gedogen dat minderjarigen illegale drugs gebruiken: dit is immers een misdrijf.

Het Verdrag voor de Rechten van het Kind is daarin ook duidelijk. Art. 33 bepaalt: "De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het clandestiene gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen[25], en om inschakeling van kinderen bij de clandestiene productie van en de sluikhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen."

Een begeleider die zou toestaan dat een jongere in zijn aanwezigheid drugs gebruikt, zou kunnen worden vervolgd wegens het beschikbaar stellen van een lokaal[26] waar drugs kunnen worden gebruikt. Om een strafbaar feit te plegen, moet er echter sprake zijn van strafrechtelijk opzet: dat wil zeggen dat u wetens en willens een minderjarige zou toelaten om illegale drugs te gebruiken.

De informatie die u als begeleider in de bijzondere jeugdzorg mag en moet doorgeven aan bijvoorbeeld politie, andere hulpverleners, ouders,… wordt begrensd door het beroepsgeheim. We bespreken hier het beroepsgeheim en wanneer dit kan of moet doorbroken worden en gaan achtereenvolgens in op de aangifteplicht aan de politie, de meldingsplicht aan de verwijzende instanties, de individuele aansprakelijkheid van de begeleider en de aansprakelijkheid van de voorziening.

3.1. Beroepsgeheim

Art. 458 Strafwetboek over het beroepsgeheim luidt als volgt:
"Geneesheren, heelkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro."

De strafwet legt dus aan bepaalde personen de plicht op tot geheimhouding van wat hen is toevertrouwd in de uitoefening van hun beroep. Deze **zwijgplicht** is het eerste element.[27]

---

25 Een belangrijk internationaal verdrag in dat verband is het Verdrag van 20 december 1988 van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen. België kan onder andere op grond van dit verdrag druggebruik niet legaliseren.
[26] Bijvoorbeeld ook een caravan of auto.
[27] MOREAU T.: Le partage du secret professionnel: balises pour des contours juridiques incertains, *Journal du Droit des Jeunes*. 1999 afl. 189. De zwijgplicht geldt niet tegenover de cliënt zelf, deze moet integendeel zo volledig mogelijk geïnformeerd worden.

Daarnaast is er het **zwijgrecht**, geformuleerd in art. 929 van het Gerechtelijk Wetboek: het beroepsgeheim vormt een wettige reden om te weigeren in rechte te getuigen. Meer zelfs: hieruit wordt unaniem (door rechtspraak en rechtsleer) afgeleid dat bijvoorbeeld ook geschriften die met schending van het beroepsgeheim zijn verkregen, niet in gerechtelijke procedures kunnen gebruikt worden.

Het beroepsgeheim houdt dus in dat men de plicht en het recht heeft om zaken die men louter door professionele bezigheden verneemt of in bezit krijgt en die vertrouwelijk zijn, geheim te houden, zelfs ten aanzien van de overheid.

Dit is verregaander dan de discretieplicht die in heel wat beroepsreglementeringen en ook in de wet op de arbeidsovereenkomsten is opgenomen.[28]-[29]

Het beroepsgeheim geldt enkel voor personen die een 'noodzakelijke' vertrouwensfunctie uitoefenen of aan wie wettelijk of volgens vaste gebruiken geheimen worden toevertrouwd, doch enkel voor die informatie die betrekking heeft op hun beroep. Dit principe wordt afgeleid uit de woorden van art. 458 SW: 'uit hoofde van hun staat of beroep'. Omdat het gaat om een strafwet, worden deze woorden (staat en beroep) eng geïnterpreteerd: het is niet de bedoeling dat roddelende vrienden strafbaar zouden zijn, maar wel dat maatschappelijke functies die enkel werkbaar zijn op voorwaarde van een vertrouwensrelatie, deze vertrouwensrelatie ook ernstig zouden nemen.

Voor **begeleiders in de bijzondere jeugdzorg** werd door art. 77 jeugdbeschermingswet[30] en art. 7 van het decreet van 2008 inzake de bijzondere jeugdbijstand[31] expliciet bevestigd dat zij een dergelijke belangrijke maatschappelijke functie uitoefenen dat zij de sanctie van art. 458 SW riskeren als zij vertrouwelijke gegevens zouden bekendmaken buiten de wettelijk toegelaten gevallen. Dit wordt eveneens gestipuleerd in art. 8 van het kaderdecreet integrale jeugdhulp[32] van 7 mei 2004. Dit decreet is van toepassing op de opgesomde sectoren van (jeugd)hulpverlening: Bijzondere Jeugdbijstand, Kind en Gezin, Geestelijke Gezondheidszorg, Integrale Gezinszorg, Centra voor Leerlingenbegeleiding, Algemeen Welzijnswerk en de gehandicaptensector en trad in werking op 1 januari 2005.

---

[28] Art. 17, 3°, a) stelt dat elke werknemer zich ervan moet onthouden fabrieksgeheimen, zakengeheimen of vertrouwelijke aangelegenheden waarvan hij in zijn beroepsarbeid kennis kan hebben, bekend te maken.

[29] De discretieplicht vloeit niet voort uit een vertrouwensrelatie, maar dient ter bescherming van de opdracht die men uitvoert. De bedoeling is dat enkel gegevens worden vrijgegeven aan wie er ook werkelijk zaken mee heeft. Daarbij hoort dan ook de hiërarchische overste. Bovendien geldt de discretieplicht voor alle gegevens, ook de niet-vertrouwelijke.
Wie enkel gebonden is door discretie kan zich niet beroepen op art. 929 van het Gerechtelijk Wetboek, maar zal anderzijds ook niet kunnen gestraft worden door een strafrechtbank. Sanctionering van de discretieplicht ligt op burgerlijk en arbeidsrechtelijk vlak: mogelijke schadevergoeding en eventueel ontslag.

[30] Art. 77 jeugdbeschermingswet bepaalt dit als volgt: Elke persoon die in welke hoedanigheid ook, zijn medewerking verleent aan de toepassing van deze wet, staat daardoor in voor de geheimhouding van de feiten die hem in de uitoefening van zijn opdracht worden toevertrouwd en die hiermee verband houden. Art. 458 SW is op hen van toepassing.

[31] Art. 7 van het decreet Bijzondere jeugdbijstand is een gelijkaardige bepaling: Elke persoon die in welke hoedanigheid ook, zijn medewerking verleent aan de toepassing van deze gecoördineerde decreten staat daardoor in voor de geheimhouding van de feiten die hem in de uitoefening van zijn opdracht worden toevertrouwd en die hiermee verband houden.

[32] Onverminderd art. 31 en 32, zijn alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet, gebonden door de geheimhoudingsplicht, bedoeld in art. 458 van het Strafwetboek, met betrekking tot de gegevens waarvan zij in de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband houden.

Het beroepsgeheim verplicht tot geheimhouding van alle informatie waarvan de kennisname is gebeurd **tijdens de uitoefening door de confident van zijn ambt of functie** en welke inherent vertrouwelijk is of expliciet of impliciet als vertrouwelijk is medegedeeld.[33] Dit wordt afgeleid uit de woorden van art. 458 SW: 'geheimen die hun zijn toevertrouwd'. Het gaat om allerlei soorten informatie: gesprekken, brieven, bloedstalen,... Het belang of de waarde van de gegevens is niet belangrijk. Hoe men kennis heeft gekregen van de geheime informatie is evenmin van belang: zowel wat door de jongere is toevertrouwd, als gegevens die vertrouwelijk zijn uit hun aard (bijvoorbeeld het hulpverleningsprogramma) worden gedekt door het beroepsgeheim.

Wat de hulpverlener **buiten de vertrouwensrelatie/buiten de uitoefening van zijn beroep** vaststelde (bijvoorbeeld de jongere toevallig tegenkomen op straat tijdens de schooluren), valt niet onder het beroepsgeheim. Het is niet altijd even eenvoudig om vast te stellen of de geheimhouder op het moment van de kennisname nu al dan niet zijn beroep aan het uitoefenen was. Het tijdstip van de kennisname is niet doorslaggevend: een hulpverlener die buiten de uren toch wordt opgebeld en in vertrouwen genomen wordt, is wel degelijk gebonden door het beroepsgeheim.

De geheimhoudingsplicht geldt ook niet voor (vertrouwelijke) informatie die geen enkel rechtstreeks verband heeft met de uitvoering van de opdracht. Hier kan eventueel wel de discretie spelen.

Informatie die van derden verkregen wordt in het kader van een noodzakelijke hulpverlening valt wel onder het beroepsgeheim.

Belangrijke kanttekening: **het beroepsgeheim kan niet worden ingeroepen ten opzichte van de cliënt zelf**. Alle gegevens die over hem gaan en op een of andere wijze worden verwerkt of neergeschreven, zijn in principe persoonsgegevens waarvan hij het recht op toegang en verbetering heeft.[34]

In het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp van 7 mei 2004[35] wordt een opsplitsing voorzien wat betreft de persoonsgegevens die betrekking hebben op de gezondheid[36] en de rest. De gezondheidsgegevens worden beheerd volgens de bepalingen van de privacywet en de patiëntenwet.[37] Toegang zal steeds via de medische beroepsbeoefenaar moeten gebeuren.
Wat de overige persoonsgegevens betreft, wordt in art. 22 van het decreet als uitgangspunt gesteld dat de minderjarige recht heeft op toegang tot de persoonsgegevens die hem betreffen.
Uitzonderingen zijn:

---

[33] ALLEMEERSCH, RW 2003-2004, p. 12.
[34] Art. 10 en 12 van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.
[35] Van toepassing sinds 1 juli 2006.
[36] In strikte interpretatie gaat het over documenten die zijn opgesteld door een medisch beroepsbeoefenaar.
[37] Hierbij moet worden opgemerkt dat het decreet gezondheidsinformatiesystemen van mei 2006 (BS 7 september 2006) het ganse dossier van de CLB gedefinieerd heeft als gezondheidsdossier.

- De vertrouwelijkheidsexceptie[38] betreft gegevens die door derden werden meegedeeld zonder dat zij dat verplicht waren en die door hen expliciet als vertrouwelijk zijn bestempeld. Enkel als die derde akkoord gaat met toegang voor de minderjarige kan hij hiervan kennis krijgen.
- Stukken die werden opgesteld ten behoeve van gerechtelijke overheden.[39]
- De agogische exceptie: "In het belang van de minderjarige (...) kan worden beslist om de minderjarige over bepaalde zaken niet te informeren. Een dergelijke beslissing wordt gemotiveerd en in het dossier van de minderjarige opgenomen. De vertrouwenspersoon heeft wel toegang tot die gegevens."[40]

Voor de dossiers bij het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, geldt de regeling van art. 11 decreet Bijzondere Jeugdbijstand 2008. Dit artikel geeft een beoordelingsbevoegdheid aan de consulent of het recht op informatie dan wel de vraag tot vertrouwelijkheid overweegt.[41]

---

[38] Geïnspireerd op art. 8, § 3, 6° decreet openbaarheid bestuur.

[39] Memorie van toelichting: Als voorbeeld hiervan kunnen de navorsingen van de sociale dienst ten behoeve van de jeugdrechtbank worden aangehaald.
Dat deze stukken in dit voorstel van decreet van toegang worden uitgesloten, betekent niet dat de minderjarige helemaal geen toegang heeft tot die stukken. De toegangsregeling van art. 22 doet immers geen afbreuk aan de bepalingen uit andere wetgeving die eventueel ruimere rechten toekent. Zo kan de minderjarige overeenkomstig de regeling van art. 55 jeugdbeschermingswet via zijn advocaat inzage krijgen in de stukken die op zijn persoonlijkheid en het milieu waarin hij leeft, betrekking hebben. De verslagen die door de sociale dienst bij de jeugdrechtbank worden opgemaakt, komen in het gerechtelijke dossier terecht en kunnen op de griffie worden ingekeken (maar dus niet in kopie op de voorziening).
De bedoeling is dat de toegang tot deze stukken gebeurt op de daartoe geëigende wijze, met name via het gerechtelijke dossier. Het gaat evenwel om stukken die werden opgesteld ten behoeve van gerechtelijke overheden, waaruit blijkt dat het met name de bedoeling is om stukken die in het gerechtelijke dossier zitten en (nadien) op een of andere manier in een dossier van een voorziening belanden, uit te sluiten. Deze ratio indachtig, lijkt het dat de uitzondering niet belet dat de informatie, die in het kader van bijvoorbeeld een bemiddeling of gemeenschapsdienst moet worden doorgegeven aan het parket of de rechter, voorafgaandelijk wordt besproken.

[40] Art. 11 § 2 decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.

[41] Art. 11 decreet bijzondere jeugdbijstand. § 1. Iedereen heeft recht op toegang tot zijn persoonlijke gegevens die bij de Comités, de sociale diensten voor vrijwillige jeugdbijstand en de bemiddelingscommissies worden bewaard. Derden die gegevens verstrekken, zonder dat zij daartoe verplicht werden, kunnen deze gegevens als vertrouwelijk bestempelen. In het geval zij niet instemmen met toegang tot het geheel of een gedeelte van deze gegevens, verleent de dossierhouder deze toegang niet, tenzij hij van oordeel is dat de bescherming van de vertrouwelijkheid niet opweegt tegen de bescherming van het recht op toegang.
§ 2. Het recht op toegang wordt verleend uiterlijk binnen vijftien dagen na ontvangst van het verzoek.
Met behoud van de toepassing van het eerste lid wordt voor gegevens die bij de Comités en de sociale diensten voor vrijwillige jeugdbijstand worden bewaard, het recht op toegang verleend uiterlijk op het ogenblik waarop het bureau een beslissing tot het organiseren of afwijzen van bijstand en hulp neemt. Voor gegevens die bij de bemiddelingscommissies worden bewaard, wordt het recht op toegang verleend uiterlijk op het ogenblik waarop de minnelijke regeling, vermeld in artikel 32, § 1, wordt bereikt of de beslissing om de zaak uit handen te geven of om de zaak naar het openbaar ministerie door te verwijzen, vermeld in artikel 32, § 2, wordt genomen.
§ 3. De toegang tot de gegevens wordt verstrekt door inzage.
Als bepaalde gegevens ook een derde betreffen en volledige inzage in die gegevens door de betrokkene afbreuk zou doen aan het recht van de derde op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer, wordt de toegang tot die gegevens verstrekt via gedeeltelijke inzage, een gesprek of een rapportage.
Eenieder kan bij de uitoefening van het toegangsrecht naar eigen keuze worden bijgestaan door een door het beroepsgeheim gehouden persoon en, wat de minderjarige betreft, ook door een personeelslid van de instelling waar de minderjarige onderwijs volgt, op voorwaarde dat die persoon niet rechtstreeks betrokken is bij de hulp- en bijstandsverlening, georganiseerd naar aanleiding van de problematische opvoedingssituatie.
Indien met toepassing van § 1, tweede lid, de bescherming van de vertrouwelijkheid niet opweegt tegen de bescherming van het recht op toegang, kan de dossierhouder de toegang tot de betrokken gegevens verstrekken via gedeeltelijke inzage, een gesprek of een rapportage.
§ 4. Voor de toepassing van § 1 worden de personen die deel uitmaken van het cliëntsysteem ten opzichte van elkaar als derden beschouwd. Met behoud van de toepassing van § 1 worden voor de toepassing van § 3, tweede lid, de personen die deel uitmaken van het cliëntsysteem ten opzichte van elkaar niet als derden beschouwd, voor zover het gaat om contextuele gegevens.
Contextuele gegevens zijn gegevens die tegelijk de persoon die toegang vraagt en een of meer andere personen die deel uitmaken van het cliëntsysteem, betreffen. Het cliëntsysteem bestaat uit de volgende

Bij dit alles moet het wel gaan om geheimen. Er is geen definitie van wat een geheim nu juist is, de rechtspraak gaat vooral over wat niet geheim is. Als informatie openbaar of algemeen bekend wordt, is zij op zich niet meer geheim. Dit betekent nochtans niet dat wat de cliënt zelf bekend maakte aan anderen, voortaan ook door de professioneel met beroepsgeheim zomaar verder verspreid, bevestigd of versterkt mag worden. De loslippigheid van de cliënt stelt de professioneel niet vrij van zijn zwijgplicht.

3.2. Grenzen aan het beroepsgeheim

Het beroepsgeheim is echter niet absoluut. De wet voorziet een aantal situaties waarin het beroepsgeheim mag of moet doorbroken worden: getuigenis in rechte (3.2.1.), een minderjarige is slachtoffer van een misdrijf (3.2.2.), verplichting tot hulp aan personen in nood (schuldig verzuim) (3.2.3.) en de mogelijkheid tot aangifte bij ernstige misdrijven (3.2.4.).
Daarnaast zijn er een aantal door rechtspraak en rechtsleer aanvaarde uitzonderingen op het beroepsgeheim[42]: de noodtoestand (3.2.5.), de verhouding hulpverlener-verwijzer in verband met rapportage (3.2.6.), informatie geven aan ouders (3.2.7.), informatie geven aan andere hulpverleners (3.2.8.), informatie geven aan anderen (3.2.9.).

3.2.1. Getuigenis in rechte

Wanneer men onder eed een getuigenis aflegt voor een rechter of voor een parlementaire onderzoekscommissie (dus niet voor een gewone politiebeambte) kan men ongestraft geheimen meedelen die men in het kader van zijn beroepsbezigheden vernomen heeft. Toch kan men zich ook dan blijven beroepen op het beroepsgeheim om geen verklaring af te leggen. Het gaat hier dus om ‘mogen’ niet om ‘moeten’. U zult dus zelf moeten beoordelen of de schending van uw beroepsgeheim noodzakelijk is en gerechtvaardigd in het kader van de individuele, concrete zaak, maar ook in het algemene kader van uw beroepsuitoefening.

---

personen : 1° de minderjarige; 2° degene die over de minderjarige het ouderlijk gezag uitoefent; 3° degene die de minderjarige onder zijn bewaring heeft op het ogenblik van de uitoefening van het recht op toegang; 4° de personen die met de minderjarige samenwonen op het ogenblik van de uitoefening van het recht op toegang.
§ 5. Een minderjarige kan het toegangsrecht zelfstandig uitoefenen, rekening houdende met zijn leeftijd en maturiteit, vanaf blijkt dat de min-twaalfjarige tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is of vanaf de leeftijd van twaalf jaar. Als de minderjarige jonger is dan twaalf jaar, wordt het toegangsrecht uitgeoefend door een wettelijke vertegenwoordiger. De wettelijke vertegenwoordiger kan zich niet beroepen op de toepassing van § 4 wat betreft de contextuele gegevens die de minderjarige en een andere persoon dan de wettelijke vertegenwoordiger zelf betreffen. In geval van tegenstrijdige belangen met een wettelijke vertegenwoordiger of als die het toegangsrecht niet uitoefent, kan het toegangsrecht van de minderjarige worden uitgeoefend door een persoon als vermeld in § 3, derde lid.
§ 6. Op verzoek van de betrokkenen worden de documenten die zij aanreiken toegevoegd aan het dossier. Alle betrokkenen hebben het recht om hun versie te geven van de feiten die vermeld zijn in het dossier.
§ 7. De betrokkenen hebben recht op een afschrift van de gegevens van het dossier waartoe ze toegang hebben door inzage en op een rapport van de gegevens van het dossier waartoe ze toegang hebben op een andere wijze dan door inzage. Ieder afschrift en ieder rapport zijn persoonlijk en vertrouwelijk, en mogen enkel worden aangewend voor doeleinden van jeugdbijstand. De dossierhouder die een afschrift of rapport bezorgt, wijst de betrokkenen hierop en voegt een toelichting in die zin bij het afschrift of rapport. De Vlaamse Regering kan de voorwaarden bepalen waaronder een afschrift of rapport wordt uitgereikt.
[42] Het gaat hier eerder over een spreekrecht dan over een spreekplicht.

3.2.2. Een minderjarige is slachtoffer van een misdrijf

Wanneer een minderjarige slachtoffer is van bepaalde misdrijven, mag men onder bepaalde voorwaarden de procureur inlichten. Art. 458bis SW stelt: "Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en die hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de art. 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426,[43] gepleegd op een minderjarige **kan**, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door art. 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, op voorwaarde dat hij het slachtoffer heeft onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen werd genomen, er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de psychische of fysieke integriteit van de betrokkene en hij deze integriteit zelf of met hulp van anderen niet kan beschermen."

Bijvoorbeeld: een begeleider weet dat een jongere thuis met zijn ouders mee drugs gebruikt. Dit kan als verwaarlozing/toebrengen van lichamelijk letsel worden weerhouden. Als hulpverlening dan niet helpt om het gevaar voor de jongere weg te nemen, mag u uw beroepsgeheim doorbreken en de procureur inlichten. Ook hier gaat het om 'mogen' en niet om 'moeten'. Let wel: u mag niet **niets** doen, want dan riskeert u een klacht wegens 'schuldig verzuim'.

3.2.3. Verplichting tot hulp aan personen in nood - schuldig verzuim

Art. 422bis van het Strafwetboek omschrijft dit als volgt: "Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met een geldboete van € 50 tot € 500, of met een van die straffen alleen, wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was. De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is."[44]

Het begrip 'groot gevaar' impliceert dat het gevaar ernstig, actueel en reëel moet zijn voor een (dreigende) aantasting van de integriteit, vrijheid of eerbaarheid. Nochtans bestaat er rechtspraak die oordeelt dat er sprake is van schuldig verzuim in geval van onachtzaamheid, namelijk indien de verzuimer tengevolge van de eigen nalatigheid het groot gevaar niet heeft opgemerkt, terwijl hij dat wel had moeten doen.[45]

Een begeleider komt bij een jongere thuis in het kader van thuisbegeleiding. Hij ziet dat de ouders illegale drugs gebruiken in aanwezigheid van hun kind. Zeker bij een minderjarig kind weegt u als begeleider af of er sprake is van verwaarlozing of

---

[43] (372-377: aanranding van de eerbaarheid en verkrachting; 392-394, 396-405ter, 409: toebrengen van lichamelijk letsel en doodslag; 423, 425, 426: verlating, verwaarlozing van kinderen en onbekwamen).

[44] Daarnaast is er ook nog art. 422ter SW: zelfde straffen voor wie wettelijk wordt opgevorderd hulp te verlenen en (zonder ernstig gevaar) het niet doet.

[45] T. GOMBEER en I. BERNAERT, Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school, VAD, 2006, p. 26.

mishandeling van het kind. Dat kan een reden zijn om uw beroepsgeheim te doorbreken. Het beroepsgeheim weegt voor de hulpverlener zwaarder door dan het helpen opsporen van misdrijven. Bescherming van de integriteit van iemand anders (kinderen en volwassenen) tegen acuut gevaar, gaat boven het beroepsgeheim: als u geen andere middelen hebt om die integriteit te beschermen, mag u uw beroepsgeheim doorbreken. Tegenover wie u uw beroepsgeheim doorbreekt, dat is dan weer een andere vraag … Mogelijk is het voldoende dat iemand uit de omgeving van het kind mee een oogje in het zeil houdt. Over de wijze waarop bijkomende garanties voor het kind worden ingebouwd, zal ook verslag uitgebracht worden aan de consulent. Deze kan nog bijkomende acties nodig vinden.

Of: een jongere roept de hulp in van de begeleider omdat een vriend een overdosis lijkt te hebben genomen en de begeleider doet niets; dan heeft hij mogelijk verzuimd om hulp te verlenen aan een persoon in nood en kan hij daarvoor veroordeeld worden. Hij kan het beroepsgeheim hiervoor niet inroepen als excuus.

Schuldig verzuim is een opzettelijk misdrijf. De verzuimer moet dus bewust de andere kant op gekeken hebben.
Het verzuim is slechts schuldig indien men hulp kan bieden zonder gevaar voor eigen lijf en leden of voor dat van derden.

De vorm van de te verlenen hulp kan divers zijn en houdt niet noodzakelijk in dat de politie op de hoogte gebracht moet worden. Luisteren naar de minderjarige en hem in contact brengen met een gespecialiseerde dienst kan, gelet op de omstandigheden eigen aan de zaak, een adequate hulpverlening vormen.

Indien de wettelijke voorwaarden vervuld zijn en het dreigende gevaar slechts kan worden vermeden indien aangifte wordt gedaan bij politie of justitie, mag en moet men zijn zwijgplicht verbreken.

Een voorbeeld. Mag een begeleider in de Bijzondere Jeugdzorg een kind meegeven op bezoek met een ouder die een sterke alcoholgeur verspreidt of er stoned uitziet?
Als u merkt dat het kind in een wagen met dronken bestuurder moet plaatsnemen, is het inderdaad uw plicht om het kind tegen dat gevaar te beschermen - en de bestuurder te confronteren met uw bezwaren. Het is niet aan de hulpverlener om tests op te leggen, dat is voor de politie. Binnen de bijzondere jeugdbijstand/jeugdhulp is uw 'beschermingsplicht' ook hoger dan in dagdagelijkse situaties. Desnoods belt de begeleider inderdaad de politie als dat de enige manier is om het kind te beschermen tegen een acute bedreiging van zijn lichamelijke integriteit.
Stel dat een adolescent toch meewil, bied hem dan alternatieven aan: daar staat de plicht tot hulp bieden aan een persoon in acuut gevaar boven het zelfbeschikkingsrecht van de minderjarige.
Indien de dronken ouder niet met de wagen is maar bv. met openbaar vervoer of in gezelschap van een op eerste zicht nuchtere chauffeur, wat dan? Dit zal alleszins besproken worden. Indien ouders zich steeds weer onder invloed aanmelden om hun kinderen op te halen, moet het alcohol- of drugprobleem van de ouders worden aangepakt, en eventueel een andere contactregeling worden afgesproken/afgedwongen als de kinderen hierdoor ernstig verwaarloosd worden.

Dergelijke 'feiten' worden ook best vermeld in het dossier.
Als in dergelijke situatie de jeugdrechter het contact onder bepaalde voorwaarden wil beperken of verbieden, moeten de spelregels duidelijk en tegensprekelijk gevolgd worden: met een wijzigende of aanvullende beschikking of vonnis, waar dan ook hoger beroep door de ouders tegen mogelijk is. Een consulent heeft geen zeggenschap over de modaliteiten over de uitoefening van de contacten, maar kan wel afspraken maken met de ouders, waarbij desgevallend de bemiddelingscommissie ingeschakeld wordt bij niet-naleving.

3.2.4. Aangifte'plicht' bij bepaalde misdrijven

-Art. 30 Wetboek van Strafvordering betreft het aangifterecht van iedereen die **getuige** is van aanslagen tegen het leven, de eigendom of de openbare veiligheid. Men spreekt ook wel van de 'private' aangifteplicht.
Het stelt: "Ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, is eveneens verplicht daarvan bericht te geven aan de procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad of van het wanbedrijf, hetzij van de plaats waar de verdachte kan worden gevonden."

Deze bepaling wordt niet strafrechtelijk gesanctioneerd. Het is dus een aangifterecht in plaats van een plicht. Houders van een beroepsgeheim geven dan ook de voorkeur aan de strafrechtelijk gesanctioneerde zwijgplicht, maar op basis van dit artikel mogen ze wel spreken, indien dat in de concrete situatie – en rekening houdend met een toekomstige beroepsuitoefening in vertrouwen – beter zou zijn.

Het gaat wel degelijk om feiten die u zelf vaststelt. Een vermoeden of iets dat u verteld wordt door iemand anders is niet voldoende. De wet stelt ook dat de aangifte moet gebeuren bij het parket. De politie is daarmee niet gelijk te stellen.

Dealen van drugs kan bijvoorbeeld worden gelijkgeschakeld met een aanslag tegen het leven, diefstal is een aanslag tegen de eigendom, ongeoorloofd wapenbezit en hooliganisme zijn aanslagen tegen de openbare veiligheid. Bij vechtpartijen wordt het moeilijker: niet elke lichamelijke agressie is een aanslag tegen het leven.

Toegepast op de drugwetgeving zien we dat de meeste inbreuken op de drugwetgeving worden beschouwd als wanbedrijven.
Het bezit van cannabis in een opvoedingsinstituut of op andere plaatsen waar minderjarigen samenkomen voor onderwijs, sport en andere gezamenlijke bezigheden wordt gelijkgesteld met openbare overlast (in het dagcentrum bijvoorbeeld wel, thuis niet) en is dus een wanbedrijf. Dit hoeft u niet aan te geven als u er getuige van bent, omdat het niet gaat om een aanslag tegen het leven (…).

Het niet doen van aangifte bij het parket wordt dus niet gesanctioneerd, noch door boete, noch door gevangenisstraf. Er kan wel een tuchtrechtelijke sanctie volgen: u kunt bijvoorbeeld ontslagen worden. U geeft dus, als algemene regel, best de voorkeur aan uw beroepsgeheim.

Wanneer u nochtans als hulpverlener een misdrijf vergemakkelijkt of mogelijk maakt dat het verder blijft gaan, (bijvoorbeeld omdat de dader weet/u de dader beloofd hebt dat u toch geen aangifte zult doen) kunt u wel medeplichtig bevonden worden en op basis daarvan strafrechtelijk aangepakt worden.

Als u op geen enkele wijze reageert op bv. vastgesteld gebruik, als u 'gedoogt', stelt u een 'lokaal ter beschikking' en bent u dus zelf strafbaar.
U kunt wel reageren door de jongere door te verwijzen naar de drughulpverlening of hem strikter te controleren op drugbezit, zonder onmiddellijk aangifte te doen.
Als de jongere zich hardnekkig tegen uw controle verzet, zit er evenwel weinig anders op dan de consulent te vragen om strengere maatregelen op te (laten) leggen aan de jongere. U kunt zelf geen dwangmaatregelen nemen als begeleider of voorziening en u mag het de jongere niet gemakkelijk maken door alles blauw blauw te laten, want dan bent u zelf strafbaar.

Een anonieme getuigenis door een begeleider bij de politie dat hij vermoedt dat iemand in de leefgroep drugs dealt, is een flagrante schending van het beroepsgeheim.
Als een jongere uit de leefgroep 'anoniem' getuigt, schendt hij geen rechtsregels. Hij kan met een gerechtvaardigde reden vragen aan de politie om anoniem te mogen blijven. Dit vraagt wel wat goodwill van de verbalisant om de identiteit van de jongere slechts beperkt te noteren.

Kortom: u mag als begeleider niet toelaten dat een minderjarige illegale drugs gebruikt, (want dan bent u zelf strafbaar), maar u bent daarom niet verplicht daarvan direct aangifte bij de politie te doen (want dan zou u strafbaar kunnen zijn wegens schending van uw beroepsgeheim). Veel zal afhangen van de juiste omstandigheden: over welke drug gaat het, is het gebruik problematisch, valt er over te praten of niet, … U mag uw beroepsgeheim enkel doorbreken t.a.v. het parket en wel aangifte doen als u anders de jongere in feite toelaat het misdrijf verder te plegen en (externe) hulpverlening het gebruik (en het strafbare bezit) niet stopt.

De situatie is moeilijker als u een statuut hebt dat gelijkgesteld wordt met dat van een ambtenaar. Ambtenaren zijn namelijk 'verplicht' om aangifte te doen bij het parket als ze 'kennis hebben' van een wanbedrijf of een misdaad (dit geldt niet voor overtredingen).

-Art. 29 Wetboek van Strafvordering luidt als volgt: "**Iedere gestelde overheid, ieder openbaar officier of ambtenaar** die in de uitoefening van zijn ambt **kennis** krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf[46], is verplicht daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraat alle desbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen."

[46] Misdrijven (algemene term) worden onderverdeeld in misdaden (Hof van Assisen), wanbedrijven (correctionele rechtbank) en overtredingen (politierechtbank). De aangifteplicht van ambtenaren voor ernstige misdrijven waar ze weet van hebben, geldt enkel voor misdaden en wanbedrijven, niet voor overtredingen.

Wanneer een jongere in de voorziening in het bezit is van drugs, pleegt hij een als misdrijf omschreven feit dat als wanbedrijf geldt. Hebt u daar als (gelijkgestelde met een) ambtenaar kennis van, kunt u dus aangifte doen.

Er staan evenmin als op de 'private aangifteplicht' straffen op het niet-naleven van deze bepaling. Tuchtrechtelijke sancties (schorsing, ontslag, …) zijn wel mogelijk. Ambtenaren die zelf ook hulp verlenen aan jongeren en gebonden zijn door het beroepsgeheim van de Bijzondere Jeugdbijstand, zoals bv. de begeleiders in de gemeenschapsinstellingen en de consulenten van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg, kunnen zeker wel de voorkeur geven aan het beroepsgeheim, dat strafrechtelijk gesanctioneerd wordt. Indien de aangifte van het misdrijf bepaalde gewenste reacties tot stand kan brengen (bv. gedwongen drughulpverlening wanneer de betrokkene niet instemt met een vrijwillig aanbod), beschikt de consulent wel over een wettelijke bepaling die hem toelaat zijn beroepsgeheim te doorbreken. Maar dit vereist wel degelijk een bewuste afweging en is geen automatisme.

Hulpverleners van een vzw hebben niet deze aangifteplicht tegenover het parket.[47] Zij zijn geen ambtenaren. Wie als contractueel in dienst is bij een bepaalde overheid, is wel 'gelijkgesteld' met een ambtenaar. Bijvoorbeeld OCMW-voorzieningen die hulpverlening bieden in de BJB. Bijvoorbeeld straathoekwerkers of 'GAS[48]-bemiddelaars' in dienst van een stad, worden op basis van deze bepaling in een zeer dubbele positie gebracht. De aard van hun werk veronderstelt een vertrouwensrelatie, maar hun werkgever vraagt dat zij misdrijven waar zij kennis van hebben, doorgeven.[49] In de bijzondere jeugdzorg stellen de werkgevers meestal niet deze eis en riskeren de professionelen dan ook geen ontslag omdat ze de voorrang geven aan het beroepsgeheim.

Dit aangifterecht van ambtenaren roept ook vragen op qua bewijsproblematiek: hoe hebt u 'kennis' van een misdrijf? Moet u ervan uitgaan dat alles wat een jongere u vertelt, waar is? Het lijkt dat er toch wel bijkomende aanwijzingen moeten zijn om te kunnen spreken van 'kennis' van een misdrijf. De ambtenaar moet daarentegen niet zelf afwegen of er wel voldoende bewijs kan gevonden worden, of het misdrijf misschien verjaard kan zijn: dat is de opdracht van het parket en de onderzoeksrechter.

3.2.5. Noodtoestand[50]

De noodtoestand is een door de rechtspraak ontwikkelde rechtvaardigingsgrond, die wordt gedefinieerd als een situatie waarin het overtreden van strafrechtelijke bepalingen

[47] LYBAERT, Beroepsgeheim van de hulpverlener in relatie tot de politiediensten, *RW* 1996-97, 969.
[48] Gemeentelijke administratieve sancties
[49] Cass. 9.10.990, *Arresten van het Hof van Cassatie* 1990-91 nr. 67: Art. 29Sv heeft een algemene draagwijdte en is niet alleen van toepassing op wie het statuut van ambtenaar heeft, maar op iedereen die door de overheid tewerkgesteld wordt: met andere woorden ook die hulpverleners die als contractuelen door de overheid in dienst zijn genomen, hebben aangifteplicht.
[50] Cass. 13 mei 1987, *Vlaams Tijdschrift voor Gezondheidsrecht* 1978-88, 173: De noodtoestand waarop een wegens schending van het beroepsgeheim vervolgd persoon zich beroept, mag niet uitgesloten worden wanneer die persoon, gelet op de respectieve waarde van de tegen elkaar indruisende plichten en gelet op het bestaan van een ernstig en dreigend gevaar voor anderen, redenen had om te oordelen dat hem, ter vrijwaring van een hoger belang dat hij verplicht of gerechtigd was voor alle andere te beschermen, geen andere weg openstond dan het beroepsgeheim te schenden.

het enige middel is om andere, meer belangrijke rechtsgoederen of belangen te vrijwaren.[51]
"Wanneer hogere waarden zoals het leven, de waarheid en de eer in het gedrang komen, die een onmiddellijke bescherming vragen en niet op een andere manier dan door schending van het beroepsgeheim kunnen worden gevrijwaard, mag men spreken."[52]
Het hogere belang moet onmiddellijk en noodzakelijk worden beschermd, onder dreiging van een daadwerkelijk gevaar. Als het louter de bedoeling is om de dader te laten vervolgen, is aan die voorwaarde niet voldaan.
In onze rechtsorde wordt de (fysieke) persoonlijke integriteit beschouwd als een van de hoogste rechtsgoederen dat de andere in waarde overstijgt. Vandaar dat hieraan ook een hogere waarde wordt toegekend dan aan de waarde van het beroepsgeheim.
De noodtoestand houdt dus een conflict in van verschillende waarden, die door de begeleider tegen elkaar moeten worden afgewogen. Deze belangenafweging zal achteraf door de rechter worden getoetst en houdt dus steeds een zeker risico in.
Deze rechtsonzekerheid was de reden voor de invoering van art. 458bis SW (zie hoger, bij minderjarig slachtoffer, 3.2.2). Wanneer er bv. sprake is van oudermishandeling, zal nog steeds een beroep moeten gedaan worden op de theorie van de noodtoestand. In de aanbevelingen van de commissie beroepsgeheim in de Kamer (april 2011) werd opgenomen om het spreekrecht van art. 458bis SW uit te breiden naar situaties waarin meerderjarigen slachtoffer zijn van dergelijke misdrijven.

3.2.6. De verhouding hulpverlener - verwijzer[53] in verband met rapportage

Iemand met een wettelijk erkend beroepsgeheim kan hetzij op verzoek van de cliënt zelf, hetzij in opdracht van een overheid (hetzij beide) optreden. Denken we aan de medische testen. De medicus kan rechtstreeks door de cliënt worden geraadpleegd, of een opdracht hebben gekregen van het parket of de rechtbank.

In de bijzondere jeugdzorg krijgen de voorzieningen hun opdracht ofwel via een administratieve overheid, het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg (niet opgelegde hulpverlening), ofwel via een gerechtelijke overheid, de jeugdrechtbank (gerechtelijke of gedwongen hulpverlening). Comité en jeugdrechtbank zijn dus de verwijzers. Voor de gemeenschapsinstellingen is dit steeds de jeugdrechtbank.
Tussenkomst van het Comité veronderstelt dat het betreffende gezin toestemt, ook de minderjarige zelf. Volgens het decreet Bijzondere Jeugdbijstand van 2008 moet ook de minderjarige vanaf twaalf jaar toestemmen, en indien een jonger kind hiertoe bekwaam blijkt, is ook diens instemming vereist, volgens het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.
Hier zal de hulpverlening dus in opdracht van zowel een overheid als de hulpvrager(s) zelf gebeuren. Dit houdt ook in dat de hulpvrager geen meester blijft over wat wel en wat niet doorgegeven wordt aan de verwijzer. Een aantal zaken wordt in de erkenningsbesluiten van de private voorzieningen in de bijzondere jeugdzorg uitdrukkelijk gevraagd: handelingsplannen, evolutieverslagen, melding van ernstige gebeurtenissen, ...

---

[51] I. VAN DER STRAETE en J. PUT, Beroepsgeheim en hulpverlening, Die Keure, 2005, p. 159-162.
[52] Cass. 13 mei 1987, *Arr. Cass.* 1986-87, 1203.
[53] In de bijzondere jeugdzorg zal dit de consulent bij de jeugdrechtbank of bij het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg zijn.

De begeleider in de bijzondere jeugdzorg is gebonden aan de verwijzende overheid in het kader van de hem toevertrouwde opdracht, te weten: voor minderjarigen in een problematische opvoedingssituatie/leefsituatie of voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, een bepaalde begeleiding aanbieden of verzekeren. De opdracht kan verschillen: informatie verzamelen om de (toekomstige) beslissing van de verwijzer te stofferen (bijvoorbeeld in een Onthaal-, Oriëntatie- en Observatiecentrum), of begeleiden (bijvoorbeeld plaatsing in een pleeggezin), de beslissing van de verwijzer hard maken (bijvoorbeeld een opgelegd project laten uitvoeren) of een combinatie: informatie geven om de maatregel te kunnen aanpassen.
Ook het 'statuut' kan verschillen: werkt de voorziening als 'zuiver' private voorziening of als gelijkgesteld met statutairen/ambtenaren (bijvoorbeeld een OCMW-voorziening).
Het is de wens van elke verwijzende overheid om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen. Door het wettelijk toegekende beroepsgeheim aan de begeleiders in de bijzondere jeugdzorg, moet dit beeld nochtans beperkt blijven in het kader van de toevertrouwde opdracht. Wat niets te maken heeft met de opdracht (met het hulpverleningsprogramma en de doelstellingen die erin beschreven zijn) valt onder het beroepsgeheim. Het is dus belangrijk dat de opdracht zo precies mogelijk omschreven is. Denken we aan de arts die het bloedstaal afneemt: als hij daarbij vaststelt dat de betrokkene een seksueel overdraagbare ziekte heeft, zal dit niet in het rapport aan de rechter of het parket in verband met de vaststelling van bepaalde stoffen in het bloed mogen staan en zal hij de betrokkene doorverwijzen naar een collega.
De begeleider moet zijn cliënt vooraf inlichten over - de uitgebreidheid van - zijn rapportageplicht en hij mag geen vertrouwelijkheden uitlokken als hij die moet melden.
Bij de rapportage zal de begeleider ook steeds afwegen of de informatie die hij in zijn rapporten doorgeeft, noodzakelijk is om de verwijzer toe te laten zijn werk te doen, namelijk de meest geschikte maatregel voorstellen of opleggen of vaststellen dat de maatregel niet naar behoren werd uitgevoerd.

Ook de verplichting om elke ernstige gebeurtenis binnen de 48 uur te melden aan de verwijzer (de consulent), zoals die is opgenomen in de erkenningsbesluiten voor de private voorzieningen in de bijzondere jeugdzorg, is een vorm van wettelijk verplichte rapportage.

Ook hier blijft er een belangrijke appreciatie voorbehouden aan de hulpverlener zelf: is het doorgeven van een vertrouwelijk gegeven dat door het beroepsgeheim wordt beschermd, werkelijk noodzakelijk in het kader van rapportage? Maakt u de hulpverlening en de vertrouwensrelatie niet onmogelijk door dat gegeven door te geven aan anderen?
Wat is een ernstige gebeurtenis? Het spreekt voor zich dat wanneer een hulpverlener of een andere cliënt schade lijdt door een ernstige gebeurtenis, het beroepsgeheim niet belet dat dit wordt doorgegeven. Maar het lijkt ook weer niet noodzakelijk dat elke woede-uitbarsting, of elk opbiechten van zwakheden wordt gemeld.
Ernstige gebeurtenissen bemoeilijken de hulpverlening dusdanig dat er moet ingegrepen worden omdat anders (noodzakelijke) hulpverlening in het gedrang komt, of ze maken duidelijk een bijkomend ingrijpen van overheidswege noodzakelijk (vergelijk: ernstige aanslagen tegen het leven, de eigendom en de openbare veiligheid).

3.2.7. Informatie geven aan ouders

Het beroepsgeheim van de begeleider in de bijzondere jeugdzorg geldt onverkort ook ten aanzien van de ouders.[54] Nochtans hebben ouders het recht (art. 374 BW over het ouderlijk gezag) om zich te informeren over de opvoeding van hun kinderen. Sinds het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp op 1 juli 2006 in werking trad, hebben minderjarigen in de buitengerechtelijke jeugdhulp echter een gemotiveerd verzetsrecht wat betreft de kennisname door hun ouders van bepaalde gegevens over hen in hun jeugdhulpdossier.[55] Het jeugdhulpdossier (in de voorziening of van de consulent) is niet hetzelfde als het gerechtelijke dossier op de griffie van de jeugdrechtbank, dat mogen ouders wel degelijk inkijken.
De toegang tot gegevens betreffende de minderjarige op grond van het ouderlijk gezag vormt een uitzondering op het (grond)recht op privacy van de minderjarige en moet daarom restrictief geïnterpreteerd worden. Wegens het doelgebonden karakter van het ouderlijk gezag mag toegang tot informatie over de minderjarige uitsluitend uitgeoefend worden in het belang van het kind. In geval van een belangenconflict primeert het belang van het kind.[56]
Opvoeding wordt ook gezien als een evolutief proces: over bezigheden die algemeen maatschappelijk aanvaard worden voor jongeren van een bepaalde leeftijd (bijvoorbeeld lid zijn van een sportclub, tekenacademie, jeugdbeweging, vanaf zestien jaar op café gaan, ...) kan de jongere zelf beslissen, wat ook betekent dat de ouders geen vertrouwelijke informatie nodig hebben om die beslissingen in zijn plaats te kunnen nemen.[57] Opvoeden is opvoeden tot zelfstandigheid.

Soms is het nochtans wel degelijk vereist dat de ouders zelf initiatief kunnen nemen om hun kind te helpen. Voorwaarde is dat er sprake is van opvoeding en begeleiding in kwesties die de minderjarige niet (volledig) zelf in handen kan nemen omwille van bijvoorbeeld beperkte inzichten. De begeleider kan dan het kind wijzen op de hulp die op gang kan komen door mededeling van bepaalde gegevens en proberen het kind zover te krijgen dat hij zelf de ouders inlicht. Men maakt best van in het begin duidelijk dat mogelijk bepaalde zaken aan de ouders moeten worden gemeld.[58]

Wanneer het kind een misdrijf pleegt, kunnen ouders hiervoor mee verantwoordelijk worden gesteld en veroordeeld worden tot de kosten. Als ouders verplicht/bereid zijn met hun kind hierin verantwoordelijkheid te nemen, moeten zij ook weten waarover het gaat. Ouders hebben dan recht op die informatie. De jongere zal moeten weten dat, wanneer de begeleider het niet meedeelt, uiteindelijk de ouders toch zullen worden ingelicht door politie of andere overheden (parket, jeugdrechter).
Wanneer een dossier aanwezig is op de jeugdrechtbank hebben ouders op basis van art. 55 jeugdbeschermingswet recht op inzage in dit dossier. Het decreet rechtspositie geldt immers niet ten aanzien van federale instanties en ook niet volledig bij gerechtelijke jeugdhulpverlening. Bovendien is het recht op een tegensprekelijke procedure voor de rechtbank, waarbij alle deelnemers over dezelfde informatie beschikken, ook een

[54] I. VAN DER STRAETE en J. PUT, Beroepsgeheim en hulpverlening, Die Keure, 2005, p. 103, nr. 175.
[55] Art. 23 decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp.
[56] I. VAN DER STRAETE en J. PUT, Beroepsgeheim en hulpverlening, Die Keure, 2005, p. 101.
[57] I. VAN DER STRAETE en J. PUT, Beroepsgeheim en hulpverlening, Die Keure, 2005, p. 102.
[58] MOREAU T., Le partage du secret professionnel: balises pour des contours juridiques incertains, *Journal du Droit des Jeunes,* 1999, afl. 189.

mensenrecht. Voor de verslagen die jeugdhulpverleners aan de jeugdrechtbank bezorgen, geldt het inzagerecht van de ouders. Als de jongere bepaalde zaken niet ter kennis van de ouders wil gebracht zien, en de begeleiding steunt dit, kan de begeleiding dit ook niet in het verslag aan de jeugdrechtbank zetten. Dit zal enkel kunnen m.b.t. aspecten die niet relevant zijn in de beoordeling van de verwijzer over de meest aangepaste begeleiding voor de jongere.

Een voorbeeld: een jongere die rookt
Ouders hebben weliswaar recht op die informatie over hun kinderen waar ze een positieve opvoedingstaak in te vervullen hebben. Of dat het geval is, beoordeelt de voorziening zelf. Een vader die zijn zoon bont en blauw slaat als hij weet dat die rookt, moet niet op de hoogte gebracht worden. De afweging heeft ook niet steeds zozeer te maken met de leeftijd van de jongere, dan wel met de algemene problematiek van de opvoedingssituatie: is dat het eerste, prioritaire probleem dat moet worden aangepakt of zijn er andere?

3.2.8. Informatie geven aan andere hulpverleners (met beroepsgeheim), ook wel gedeeld beroepsgeheim genoemd[59]

Wanneer het gaat over informatie die noodzakelijk is binnen de hulpverlening (need to know), in tegenstelling tot informatie die misschien wel interessant kan zijn, maar niet noodzakelijk is (nice to know), kan deze worden meegedeeld als aan een aantal voorwaarden voldaan is. Let wel: het gedeeld beroepsgeheim is geen 'recht' (voor wie de info vraagt) noch een 'plicht' (voor aan wie de info gevraagd wordt).
Een aandachtspunt bij het gedeelde beroepsgeheim is de rol die de 'ontvanger' speelt. Men moet er attent voor zijn dat men geen 'belastende' informatie doorgeeft aan iemand die niet aan dezelfde regels gebonden is als jij en die eventueel een meldingsplicht heeft.

In het decreet integrale jeugdhulp van 7 mei 2004 werd een wettelijke basis gegeven voor dit 'gedeelde beroepsgeheim' in de volgende zin (art. 32):
"De actoren, bedoeld in art. 30, eerste lid[60], wisselen onder elkaar persoonsgegevens uit met het oog op de uitvoering van de taken en bevoegdheden geregeld door dit decreet. Onverminderd de verplichtingen en beperkingen die voortvloeien uit de wet van 8 december 1992 betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens of uit de regelgevingen van de sectoren, is deze gegevensuitwisseling onderworpen aan de volgende voorwaarden:
1. De gegevensuitwisseling heeft enkel betrekking op gegevens die noodzakelijk zijn voor de jeugdhulp.
2. De gegevens worden enkel uitgewisseld in het belang van de personen tot wie de jeugdhulp zich richt.

[59] J. Put (KU Leuven) lanceerde het begrip 'gezamenlijk beroepsgeheim' (RW 2004-2005, p.1): Tussen begeleiders van eenzelfde voorziening, die betrokken zijn op dezelfde cliënten (team, team-directie, team-psycholoog, ...) heerst een gezamenlijk beroepsgeheim: de cliënt weet dat een aantal mensen uit dezelfde voorziening met zijn dossier 'bezig is'. Tussen hen worden de gegevens 'vrij' uitgewisseld, om de kwaliteit en de continuïteit van de lopende begeleiding te verzekeren. Het 'gewone' gedeelde (en niet het gezamenlijke) beroepsgeheim geldt daarentegen bij overgang naar een andere voorziening of voor een andere vorm van (professionele) bijstand aan dezelfde cliënt door personen die ook door beroepsgeheim zijn gebonden.
[60] Het gaat om de toegangspoort, de trajectbegeleiding en de jeugdhulpaanbieders.

3. De genoemde actoren trachten, in de mate van het mogelijke, de geïnformeerde instemming met de gegevensuitwisseling te verkrijgen van de persoon op wie de gegevens betrekking hebben.
De Vlaamse regering kan nadere regels bepalen met betrekking tot de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld."

Dit houdt een beperkte verwettelijking van de leer van het gedeeld beroepsgeheim in voor de sectoren van de integrale jeugdhulp.[61]

Het gedeeld beroepsgeheim wordt ook breder erkend:
U kunt als hulpverlener bijvoorbeeld bepaalde informatie over een minderjarige doorgeven aan de advocaat van die minderjarige, in de mate dat dit noodzakelijk is voor die advocaat om zijn werk te kunnen doen, dat het in het belang is van de gezamenlijke cliënt en dat de minderjarige daarin (als hij oud genoeg is) toestemt.
U kunt informatie aan de advocaat van de ouders doorgeven in dezelfde mate als u informatie aan de ouders zou doorgeven en voor zover zij daarmee akkoord gaan.

3.2.9. Kan informatie worden gegeven aan anderen, die niet betrokken zijn bij de begeleiding van die bepaalde jongere, aan niet-professionelen of niet-hulpverleners?

Aan hen mag er in principe geen informatie doorgegeven worden.[62] Hier geldt het beroepsgeheim maximaal.
Toch kan het soms wenselijk zijn om hen wel bepaalde informatie te verstrekken, als bijvoorbeeld de situatie van de cliënt hierdoor zou verbeteren. In dit geval moet het doorgeven van informatie (en ook om welke informatie het gaat) met de cliënt besproken worden en moet deze expliciet zijn toestemming geven. De rechtsleer is wat dit betreft verdeeld, sommigen zijn van mening dat ook de toestemming van de cliënt de professioneel niet de toelating geeft om gegevens door te geven aan niet-professionelen. In zo'n geval kan een attest worden geschreven aan de cliënt zelf, zodat deze het kan bezorgen aan bijvoorbeeld zijn boekhouder of verzekeringsmaatschappij.

Bij dit punt is het nuttig om aan te geven dat leerkrachten geen beroepsgeheim hebben.[63] Een essentiële voorwaarde van het beroepsgeheim is voor hen niet van toepassing: wat zij te weten komen, komt niet voort uit een (noodzakelijke) vertrouwensrelatie. Ze hebben wel discretieplicht. Ze moeten met andere woorden discreet omgaan met de informatie die zij tijdens de uitoefening van hun beroep bekomen, maar dit wordt niet strafrechtelijk gesanctioneerd.

---

[61] CLB, Kind en Gezin (o.a. CKG), (CIG) AWW, GGZ, VAPH, BJB, pleegzorg.
[62] Bedenk altijd de bijzondere formulering van het beroepsgeheim in de bijzondere jeugdzorg: iedereen, ongeacht zijn statuut, die betrokken is bij de uitvoering van een (individuele) maatregel van jeugdbijstand, is gebonden door het beroepsgeheim: ook de vrijwilligers, ook de stagiairs, ook de prestatieplaatsen (...) Zodra u een bepaalde jongere 'begeleidt', bent u gebonden door zwijgplicht. (Niet: de groenteboer, wel: de kok van de voorziening waar een jongere steeds gaat helpen … én praten.)
[63] Zelfs een vertrouwensleerkracht kan zich niet beroepen op een wettelijk erkend beroepsgeheim. Vanaf 1 juli 2006 kan enkel een leerkracht die in het kader van integrale jeugdhulp als bijstandspersoon voor een minderjarige optreedt, zich beroepen op het beroepsgeheim bepaald in de decreten integrale jeugdhulp, doch enkel wat zijn taken in dat verband betreft.

Cassatie[64] stelde wel reeds dat het mogelijk is om het beroepsgeheim te doorbreken in het belang van de cliënt.

3.3. Meldingsplicht aan de verwijzende instanties[65]

De term meldingsplicht verwijst in de regelgeving van de bijzondere jeugdzorg naar het melden van ernstige gebeurtenissen aan de verwijzer en de administratie in Brussel.
Een ernstige gebeurtenis wordt niet gedefinieerd in de regelgeving, het is dus de voorziening zelf die in haar kwaliteitshandboek vastlegt wat een ernstige gebeurtenis is.

Gebruik van illegale drugs - net als een ander misdrijf of ook problematisch gebruik van alcohol of medicatie - kan door de verwijzer worden beschouwd als een 'ernstige gebeurtenis', die private voorzieningen volgens de erkenningsbesluiten binnen de 48 uur moeten melden aan de consulent bij het Comité of de jeugdrechtbank. Het gaat dan niet om vermoedens, het moet gaan om een gebeurtenis.
Als u dergelijk gebruik meldt aan de consulent omdat het zou gaan om een 'ernstige gebeurtenis', bedenk dan wel dat de consulent, als toezichthouder op de hulpverlening, een ambtenaar is die gerechtigd is om wanbedrijven en misdaden aan te geven bij de procureur des Konings. Veel hangt af van de concrete inschatting door de consulent in kwestie. Soms nemen consulenten of rechters op basis van gegevens uit een verslag beslissingen die door de begeleider niet bedoeld, gevraagd of gewenst waren.

3.4. Aansprakelijkheid

Het kan ook dat de begeleider die het druggebruik van de jongere niet stopt, hetzij door inschakeling van externe hulpverlening, hetzij door zelf aan de slag te gaan met bijvoorbeeld motiverende gesprekstechnieken, een burgerrechtelijke fout ten laste wordt gelegd, zodat wie schade zou lijden ten gevolge van het druggebruik van de jongere, zich ook bij de burgerlijke rechter tegen de begeleider of de instelling kan keren.

Er moet dan wel sprake zijn van schade die is ontstaan door de persoonlijke fout of het gebrek aan toezicht van de begeleider.[66] Dit toezicht wordt niet restrictief geïnterpreteerd: de rechtspraak aanvaardt dat men een zestienjarige niet op dezelfde wijze 'in zicht' houdt als een zesjarige.

3.4.1. Aansprakelijkheid van de begeleider

Afhankelijk van de taak van de begeleider, kan hij worden beschouwd als 'onderwijzer', waardoor hij aansprakelijk kan worden gesteld voor de fout van de minderjarige op grond van art. 1384, vierde lid van het Burgerlijk Wetboek.

---

[64] Cass 9 februari 1988: "Art 458 SW beoogt de bescherming van de cliënt. Het verbod om feiten bekend te maken die aanleiding kunnen geven tot strafrechtelijke vervolging ten laste van de patiënt kan dan ook niet worden uitgebreid tot feiten waarvan de patiënt het slachtoffer is." U mag alle nuttige informatie doorgeven, maar u mag (bv. op verzoek van de cliënt) ook zwijgen.
[65] De verwijzende instanties zijn de sociale diensten bij het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg en de jeugdrechtbank.
[66] M. BERGHMANS, L. BALCAEN, Aansprakelijkheid voor buitencontractuele schade toegebracht door minderjarigen, in *Kinderrechtengids*, Mys en Breesch, 2004, I.1.12, p. 1-44.

Het Hof van Cassatie heeft namelijk gekozen voor een ruime interpretatie van het begrip 'onderwijs'. In een arrest van 3 december 1986 oordeelde het dat onderwijs niet enkel de overdracht van technische of intellectuele kennis in lesverband omvat, maar ook iedere andere vorm van onderricht van wetenschappelijke, artistieke of professionele aard.

Indien de begeleider in een voorziening belast is met een educatief project kan hij worden beschouwd als een 'onderwijzer'. Onder educatief project kan onder meer verstaan worden als opdracht hebben de jongeren te stimuleren tot een grotere zelfredzaamheid, tot het nemen van meer sociale verantwoordelijkheid. Personeel dat enkel instaat voor de opvang en de bewaking van jongeren en crisisopvangcentra vallen niet onder die definitie en worden dus niet beschouwd als onderwijzers.

Ook op grond van art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek kan een begeleider worden aangesproken. Het slachtoffer moet dan bewijzen dat de begeleider een fout heeft begaan en dat er tussen die fout en de geleden schade een oorzakelijk verband bestaat. Zijn fout zal dan meestal bestaan in een tekortkoming in de uitoefening van het toezicht. Deze bewijslast is vrij zwaar.

Een begeleider kan echter slechts persoonlijk aansprakelijk worden gesteld indien er sprake is van bedrog, zware schuld of een vaak voorkomende lichte fout.[67] Dit betekent dat begeleiders bijna nooit persoonlijk zullen moeten opdraaien voor de schade die voortvloeit uit een onvoorzichtigheid of een eenmalige lichte fout. Wanneer het slachtoffer een 'gewone' fout van een begeleider kan bewijzen, zal het de voorziening zijn die hem tewerkstelt die aansprakelijk zal worden gesteld als werkgever.

3.4.2. Aansprakelijkheid van de voorziening

De voorziening kan worden aangesproken op grond van art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek voor een schadegeval veroorzaakt door een jongere die op dat moment in de instelling verbleef.
Het slachtoffer moet dan aantonen dat de voorziening een fout heeft begaan en dat er tussen de fout en de geleden schade een oorzakelijk verband bestaat. Ook hier is de bewijslast zwaar.

De fout van een voorziening kan bestaan uit een onzorgvuldige organisatie van het toezicht dat door de voorziening op de minderjarige wordt uitgeoefend. Dit kan bijvoorbeeld zijn: als voorziening afwijken van het door de jeugdrechter bepaalde reëducatieve project, nalaten de jeugdrechter in te lichten dat de betrokken minderjarige niet thuis hoort in de voorziening.
Verder kan de voorziening een fout begaan bij de materiële uitvoering van het toezicht op de minderjarige. Een voorziening begaat bijvoorbeeld een fout door toe te laten dat een geplaatste minderjarige een gevaarlijk wapen in zijn bezit heeft.

De rechtspraak aanvaardt nochtans ook dat een ontsnapping uit een voorziening niet automatisch leidt tot de aansprakelijkheid van de voorziening.

---

[67] Art. 18 van de Arbeidsovereenkomstenwet en voor statutaire personeelsleden die in dienst van een openbare rechtspersoon werken, art. 2 van de wet van 10 februari 2003.

Daarnaast kan een voorziening ook aansprakelijk worden gesteld voor de toezichtsfout begaan door één van haar begeleiders, op basis van de kwalitatieve aansprakelijkheid van de werkgever (zie hoger). Het gaat hier om een onweerlegbaar vermoeden. Vereist is dat de begeleider een fout beging in de uitoefening van zijn functie.

Deze burgerrechtelijke verantwoordelijkheid is verzekerbaar. De private voorzieningen bijzondere jeugdzorg zijn bovendien verplicht om dergelijke verzekeringspolis 'burgerrechtelijke aansprakelijkheid' af te sluiten.

4. Drugcontroles door de voorziening

Allereerst is het belangrijk om duidelijk te stellen dat een voorziening geen politionele bevoegdheden heeft, begeleiders zijn geen politieagenten. Het vaststellen van misdrijven is een bevoegdheid die door de wetgever aan de politie is voorbehouden. In hoofdstuk 5 worden de methoden beschreven die de politie daarvoor ter beschikking heeft.

Wanneer er een feit wordt gepleegd dat een misdrijf zou kunnen zijn, kan dit feit enkel worden vervolgd door een straf- of jeugdrechtbank wanneer dit feit bewezen wordt door wettelijk toegelaten middelen. Het is dus zeker niet aan te raden om als voorziening of als begeleider zelf politiemethoden te hanteren.

4.1. Toestemming als sleutelwoord bij controles

Controles van de kamer, van kleding en tassen en urinecontroles vormen een inbreuk op het privéleven en de fysieke integriteit en kunnen derhalve niet zonder expliciete wettelijke grondslag[68] of zonder toestemming van de (ouders en van de) jongere. De jongere zelf kan daarbij niet zomaar worden genegeerd. Minderjarigen oefenen zelf hun grondrechten uit. Zij kunnen op die basis een beslissing van hun ouders aanvechten. Als de jongere zich verzet tegen een controle, mag u de controle dus niet uitvoeren.

Het is mogelijk om welomschreven situaties in het (te ondertekenen) huisreglement op te nemen waardoor de (ouders en de) jongeren zich akkoord verklaren met een oppervlakkige controle van de kamer, kleding en tassen. Voorbeelden zijn dagelijks of wekelijks nazicht van de boekentas, agenda en schoolboeken door de persoonlijke begeleider of directie, controle van kleding en tassen bij vertrek op weekend of op uitstap en bij terugkomst in de voorziening, controle van de kamer eenmaal per week bij (controle van) de poetsbeurt. Indien de jongere echter op het moment zelf weigert (=zijn toestemming intrekt), kan de begeleiding ook deze in het huisreglement opgenomen controles niet afdwingen.
Het gaat hier om een pedagogische bevoegdheid, in het kader van een opvoedkundig toezicht en begeleiding. Gegevens die de begeleider hierdoor te weten komt, vallen onder het beroepsgeheim.

De formulering in het huisreglement van dergelijke toelating om controles uit te voeren mag niet als algemene mogelijkheid, zonder beperking in tijd of zonder opgave van redenen gebeuren, zoniet holt het de betekenis van art. 15 van de grondwet volledig uit. Van het recht op privacy (ook van het recht op bescherming van de fysieke integriteit) kan niet op een algemene wijze, voorafgaandelijk afstand worden gedaan.[69]

Een weigering ontneemt de jongere ook niet het recht op hulpverlening. Indien de begeleiding meent dat de jongere een misdrijf heeft begaan en dat hard wil maken, dient

---

[68] Art. 8 EVRM
[69] E. DIRIX, Grondrechten en overeenkomsten, in De toepasselijkheid van de grondrechten in private verhoudingen, K.RIMANQUE, (ed.), Kluwer, Antwerpen, 1982, p. 80.

zij het parket in te schakelen.[70] Hierbij moeten de regels van het beroepsgeheim in acht genomen worden (cfr. punt 3.2.4 m.b.t. het aangifterecht). Een andere mogelijkheid is de vermelding in het verslag aan de verwijzer, die tot meer aangepaste begeleidingsmaatregelen al dan niet in het kader van gedwongen hulpverlening, kan beslissen.

4.2. Urinetesten

Drugs opsporen in de urine gebeurt met een screeningstest of met een chromatografische test. Een screeningtest is vergelijkbaar met een zwangerschapstest. Screeningstests zijn zonder voorschrift verkrijgbaar bij sommige apothekers. Een positief resultaat geeft een eerste aanwijzing van druggebruik. Omdat een screeningstest een aantal beperkingen heeft, wordt hij best uitgevoerd via een arts. Die stuurt de urine naar een medisch labo. Als de screeningstest in het labo sporen van drugs aantoont, volgt ter bevestiging steeds een chromatografische test. Deze test wordt uitgevoerd door ervaren laboranten en levert de meest betrouwbare resultaten op.[71]

Net als controle van de kamer, de kleding of de tassen kan een urinecontrole niet zonder toestemming van de jongere.

Medische handeling moet door een arts gebeuren

De analyse van een urinestaal is bovendien een medische handeling die door een erkend beroepsbeoefenaar van een gezondheidsberoep moet gebeuren en die onder het beroepsgeheim van de medisch professioneel valt.

Medische handelingen zijn in principe allemaal inbreuken op de (fysieke) integriteit van de persoon. Vandaar dat zij wettelijk geregeld zijn: wie moet toestemmen, onder welke voorwaarden kan zonder toestemming worden ingegrepen, welke handelingen zijn compleet ontoelaatbaar, wie mag het uitvoeren, …

Het thans geldende wettelijke kader vinden we in de wet betreffende de rechten van de patiënt van 22 augustus 2002 (afgekort: wet patiëntenrechten).

Art. 2, 1° van deze wet definieert een 'patiënt' als de persoon aan wie gezondheidszorg wordt verstrekt, al dan niet op verzoek van de patiënt zelf.

Dezelfde wet definieert 'gezondheidszorg' als de diensten verstrekt door een beroepsbeoefenaar met het oog op het bevorderen, vaststellen, behouden, herstellen of verbeteren van de gezondheidstoestand van een patiënt (…).

De analyse van een urinestaal stelt de gezondheidstoestand/lichamelijke toestand van iemand vast en valt dus onder de wettelijke omschrijving van de gezondheidszorg.[72]

Belangrijk is ook dat niet iedereen zomaar gezondheidszorg mag uitoefenen. Enkel artsen, tandartsen, vroedvrouwen, apothekers, kinesitherapeuten, verpleegkundigen, paramedici en zorgkundigen behoren tot de erkende gezondheidsberoepen.[73]

---

[70] M. BERGHMANS, Plascontrole op school of in de voorziening, *Nieuwsbrief Jeugdrecht,* maart-april 2003, p. 2-4.

[71] Drugs en urinetesting, VAD, 2004.

[72] H. NYS, Geneeskunde – Recht en medisch handelen, APR-reeks Wolters Kluwer, 2005, p. 682, nr 1559 en p. 28 nr 64 e.v. i.v.m. het gebruik van een bloeddrukmeter.

[73] KB nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen.

Onwettige uitoefening van de geneeskunde is "het gewoonlijk verrichten door een persoon, die niet tot de genoemde beroepsgroepen behoort, van elke handeling die tot doel heeft bij een menselijk wezen hetzij het onderzoeken van de gezondheidstoestand, hetzij het opsporen van ziekten en gebrekkigheden, hetzij het stellen van een diagnose".[74] Door de rechtspraak wordt hierbij uitzondering gemaakt voor zelfmedicatie of –behandeling, of hulp door niet-professionele mantelzorgers.

Hieruit besluiten we dat de analyse van een urinestaal een medische handeling is die door een erkend beroepsbeoefenaar van een gezondheidsberoep moet gebeuren. Concreet valt deze handeling onder de in de wetgeving opgesomde technisch verpleegkundige prestaties.[75]
Een begeleider in de bijzondere jeugdzorg is niet gemachtigd om dergelijke medische handeling te stellen.[76]
De resultaten van een urinecontrole zijn medische gegevens die onder het beroepsgeheim van de medisch professioneel vallen. Een medisch laborant of arts mag deze medische gegevens niet aan 'derden' doorgeven.

Indien de medicus de begeleider of ouder van de jongere als ondersteunend ervaart voor de afbouw/behandeling van drugprobleem, kan de medicus conform zijn deontologie de begeleider of de ouder, in aanwezigheid van de patiënt, mee inlichten. Als de medicus weet dat het gevolg van een positief testresultaat zal zijn verhoogde controle, dan kan het omdat dat als ondersteunend kan beschouwd worden. Als het gevolg een straf is, bv. geen tv meer kijken of zelfs buitengegooid worden, dan heeft de medicus zijn beroepsgeheim niet in het belang van de minderjarige doorbroken en is hij strafbaar.
Criterium lijkt dus te zijn: is er ondersteuning of is er enkel sprake van controle met als gevolg verwerping?

De redenering dat testing weigeren, gelijk is aan het gebruik toegeven en daar een sanctie aan koppelen, is juridisch gezien niet correct. Het is ook pedagogisch gezien oneerlijk. Het druist in tegen het vermoeden van onschuld en tegen het recht op fysieke integriteit. Het Europees Hof voor de Rechten van de mens vraagt hiervoor een expliciete wettekst. Zo kan in het verkeersrecht het weigeren van een test niet gelden als bewijs van intoxicatie maar wordt het als een zelfstandig misdrijf bestraft.

---

[74] Art. 2 § 1 KB nr. 78.
[75] Art. 21quinquies KB nr 78. § 1. Onder uitoefening van de verpleegkunde wordt verstaan het vervullen van de volgende activiteiten:
a) het observeren, het herkennen en het vastleggen van de gezondheidsstatus zowel op psychisch, fysiek als sociaal vlak; het omschrijven van verpleegproblemen; het bijdragen aan de medische diagnose door de arts en aan het uitvoeren van de voorgeschreven behandeling; het informeren en adviseren van de patiënt en zijn familie; het voortdurend bijstaan, uitvoeren en helpen uitvoeren van handelingen, waardoor de verpleegkundige het behoud, de verbetering en het herstel van de gezondheid van gezonde en zieke personen en groepen beoogt; het verlenen van stervensbegeleiding en begeleiding bij de verwerking van het rouwproces; (...)
b) de technisch-verpleegkundige verstrekkingen waarvoor geen medisch voorschrift nodig is, alsook deze waarvoor wel een medisch voorschrift nodig is. Die verstrekkingen kunnen verband houden met de diagnosestelling door de arts, de uitvoering van een door de arts voorgeschreven behandeling of met het nemen van maatregelen inzake preventieve geneeskunde.
c) de handelingen die door een arts kunnen worden toevertrouwd overeenkomstig artikel 5, § 1, tweede en derde lid.
[76] S. VANRUMST, Het toedienen van medicatie aan minderjarigen*,* *www.jeugdrecht.be*, september 2006*,* trefwoord 'medisch', raadpleging 26 april 2011.

Een medische handeling vereist toestemming
Omdat een medische handeling aan de fysieke integriteit[77] raakt, is de regel dat de patiënt met de medische handeling moet instemmen (art. 8 wet patiëntenrechten).
In principe worden de patiëntenrechten van een onbekwame minderjarige uitgeoefend door de ouders of de voogd. Nochtans heeft de wet patiëntenrechten (art. 12) aan de minderjarige patiënt eigen bevoegdheden gegeven. De minderjarige patiënt wordt betrokken bij de uitoefening van zijn rechten, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit. Er zijn geen richtlijnen voor de inschatting door de medicus van de maturiteit van de jongere, de medicus bepaalt dit autonoom. De opgesomde rechten kunnen door de minderjarige patiënt die tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat kan worden geacht, zelfstandig worden uitgeoefend. Er worden geen leeftijdsgrenzen gehanteerd, veel wordt overgelaten aan de inschatting door de zorgverlener.[78]
De wet patiëntenrechten bepaalt in art. 8 §4 ook uitdrukkelijk dat de patiënt het recht heeft om toestemming voor een tussenkomst te weigeren of in te trekken.
Met andere woorden: de jongere kan zelf toestemmen en weigeren, toestemming van de ouders is niet voldoende als de (mondige) minderjarige zelf weigert.
De medisch beroepsbeoefenaar die geconfronteerd wordt met een jongere die zelf zijn patiëntenrechten uitoefent, kan slechts medische informatie (aan de ouders) doorgeven indien de jongere daarmee akkoord gaat, zoniet is dit niet toegelaten omwille van het medisch beroepsgeheim.

Soms is in het huisreglement opgenomen dat het ondertekenen ervan inhoudt dat men instemt met een urinecontrole. Dergelijke bepaling kan nooit de gelding van de grondwet en de wet patiëntenrechten tenietdoen. De jongere kan dus steeds zijn toestemming weigeren of intrekken.

4.3. Sneltesten

Sneltesten, zoals de nieuwe zweet- en haartesten,[79] verzekeren een 'onmiddellijk' resultaat. Niettemin moeten de betrouwbaarheid en de efficiëntie van dergelijke testen in vraag worden gesteld. De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de afname van een staal moet gekoppeld worden aan de inmenging in het privé-leven die de afname vereist. Voor de bescherming van het privé-leven bij het verwijderen van een haarfollikel of enkele zweet- of speekseldruppels is het niet absoluut noodzakelijk dat er een arts zou optreden. De bedoeling waarmee specimen worden genomen, houdt nochtans een schending van het privé-leven in.
De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de analyse van een staal wordt soms gekoppeld aan het gebruiksgemak van de testen. Louter technisch is de aanwezigheid van een medicus niet nodig om het resultaat van de test te kunnen 'lezen'.
Nochtans zijn ook dit verpleegkundige handelingen, gelet op de bedoeling om de gezondheidstoestand te onderzoeken.
Een medische keuring (controle) is immers volgens de Raad van State, in haar advies bij de totstandkoming van de wet patiëntenrechten, wel degelijk onder die noemer te

[77] Zie art. 418 en volgende SW, en specifiek voor minderjarigen: art. 22bis grondwet: Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit.
[78] 'Medisch: Rechten van de patiënt – Euthanasie', in *Nieuwsbrief Jeugdrecht,* sept/okt 2002, nr. 17, p. 3.
[79] T. GOMBEER en I. BERNAERT, Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school, VAD, 2006, p. 50.

brengen en valt dus onder het toepassingsgebied van de wet patiëntenrechten. Ook al dient de controle niet direct de gezondheid van de betrokkene, uit de aard van de activiteit zelf houdt zij een vaststelling van de gezondheidstoestand in,[80] en moet dus uitgevoerd worden door medisch geschoolden.
In het Vlaamse decreet van 18 juli 2008 betreffende de zorg- en bijstandsverlening (B.S. 29 augustus 2008) werden een aantal zorgtaken weliswaar omschreven als uit te oefenen door 'verzorgenden', maar sneltesten valt hier niet onder.

4.4. Andere controles

Post openen is strafrechtelijk gesanctioneerd, ook telefoons afluisteren is strafbaar.[81] Dit kan dus zeker niet worden opgenomen in een huisreglement: u kunt geen toelating voor het begaan van een misdrijf vragen.

4.5. Drugs gevonden

Als u als begeleider drugs vindt, moet u opletten: u kunt het niet zelf 'in bewaring nemen', want dan maakt uzelf strafbaar aan het bezit van drugs. Wat kunt u dan wel doen?

U kunt de politie bellen en hen vragen om de drugs in ontvangst te nemen, waarbij u een verklaring moet afleggen over de omstandigheden waarin de drugs werden gevonden. Hier zult u weer gebonden zijn door uw beroepsgeheim: u mag hierbij geen namen noemen, tenzij een van de situaties waarin u het beroepsgeheim mag doorbreken van toepassing is (acuut gevaar voor fysieke integriteit bv.).

U kunt ook het principe hanteren dat gevonden drugs steeds worden vernietigd (of anoniem aan een apotheker worden bezorgd), om jezelf niet schuldig te maken aan het bezit van drugs (met strafrechtelijk opzet). U vernietigt hiermee dan eventueel wel bewijsmateriaal van een (door iemand anders) gepleegd misdrijf (opzettelijk bezit van drugs).
In het Belgisch recht maakt vernietiging van bewijsmateriaal op zich u niet medeplichtig aan dat misdrijf.[82] Daarvoor zou vereist zijn dat u het de dader makkelijker maakte om het misdrijf te plegen, bijvoorbeeld omdat hij wist dat een medeplichtige het bewijsmateriaal zou vernietigen.
Iemand die zich schuldig maakt aan bezit van illegale middelen, zal dat echter zeker niet doen omdàt hij of zij weet dat deze bij ontdekking zullen vernietigd worden.

4.6. Sanctioneren

Kunnen voorzieningen een geldboete opleggen als jongeren worden betrapt op gebruik van tabak, alcohol, illegale middelen… (geldboete = inhouden van zakgeld)?

Geldboetes opleggen is juridisch gezien een 'private straf' en dat is verboden. Enkel een (straf)wet kan een boete opleggen. Dit noemt men het legaliteitsbeginsel van de

[80] Parl. St. Kamer 2001-02, 162/001.
[81] Art. 314bis SW (afluisteren van privé-communicatie) en art. 460 SW (openen van brieven).
[82] Art. 66 en 67 SW; L. DUPONT, Beginselen van strafrecht, dl I, Acco, Leuven, 2002, p. 191.

strafwet. Vervolgens kan alleen een rechter veroordelen tot een straf wegens een strafrechtelijke inbreuk. De jeugdbeschermingswet voorziet geen geldboetes als maatregel.

Ook meerderjarigen kunnen niet zonder rechterlijk vonnis geconfronteerd worden met een inhouding op hun loon.
Het wettelijk kader voor beslag is: een veroordelend vonnis, een brief om betaling van de gevonniste som op een rekening te vragen, bij weigering of nalaten van betaling officiële kennisgeving door een deurwaarder, en dan na het verstrijken van de beroepstermijn effectief beslag op loon of goederen.

Inhouden van zakgeld komt neer op eigenrichting. Dit is nooit geoorloofd, ook niet t.o.v. iemand die moet geleerd worden om wetten te respecteren… Het is niet omdat de jongeren iets doen wat verboden is, dat de voorziening de mensenrechten aan haar laars mag lappen.

Het zakgeld is vrij te besteden en mag niet ingehouden worden. De jongere kan tegen zo'n inhouding klacht indienen bij de Jo-lijn evenals melding doen aan het Agentschap Zorginspectie.

5. Het opsporen van drugmisdrijven door de politie[83]

Voor het opsporen van drugmisdrijven worden verschillende methoden gehanteerd. Ze zijn allemaal gebonden aan specifieke voorwaarden en niet iedereen kan of mag ze zomaar toepassen. De meeste methoden zijn voorbehouden aan de politie.
We bespreken in dit hoofdstuk achtereenvolgens de huiszoeking, het fouilleren, het onderzoek aan het lichaam, urine- en bloedtesten en enkele andere opsporingsmethoden.

5.1. Huiszoeking

In het kader van drugmisdrijven wordt vaak bewijsmateriaal verzameld bij een huiszoeking. Er bestaan verschillende mogelijkheden om die te kunnen uitvoeren:

Art. 15 van de grondwet bepaalt de onschendbaarheid van de woning. Om iemands woning te doorzoeken, hebt u een bevel nodig van een (onderzoeks)rechter (huiszoekingsbevel), of de toestemming van de persoon zelf die de woning betrekt, of er moet een specifieke wettelijke bepaling zijn.[84] De huiszoekingswet hanteert het begrip 'voor het publiek niet toegankelijke plaats' in plaats van het begrip 'woning'.

Een woning is een huis, een appartement, een hotelkamer indien deze als permanent en exclusief verblijf dient, ook een woonwagen, maar niet een geparkeerd voertuig.[85]

Vertaald naar een residentiële voorziening betekent dit dat ook de kamer van de jongere als 'woning' geldt en er dus voor het doorzoeken van de kamer ofwel een huiszoekingsbevel ofwel een toestemming nodig is, zowel van de directie van de voorziening als van de 'persoon die het werkelijke genot heeft van de betrokken plaats', namelijk de jongere.

Een aanvraag door de voorziening bij de politie tot kamerzoeking is aldus onvoldoende indien bepaalde jongeren weigeren hun kamer te tonen. Een huiszoekingsbevel is dan nodig.

5.1.1. Huiszoeking met huiszoekingsbevel

Volgens het Belgische recht kan in principe enkel de onderzoeksrechter een geldig bevel tot huiszoeking afleveren. Hij zal dit enkel doen om welbepaalde zaken met betrekking tot een welomschreven feit te laten vaststellen. Dit wordt ook duidelijk in het huiszoekingsbevel bepaald.

Als men tijdens de huiszoeking op bewijs van andere misdrijven stoot, wordt daarvan een apart proces-verbaal van vaststelling heterdaad opgemaakt.

[83] K. VAN CAUWENBERGHE, Handhavingszakboekje drugs 2004, Kluwer, Mechelen, 2003; 'Wet en Duiding Drugs' Larcier (in druk 2011)
[84] Art. 36 en 46 van het Wetboek van Strafvordering bijvoorbeeld: bevoegdheid van de procureur bij ontdekking op heterdaad en bij verzoek van een familielid-slachtoffer van bepaalde misdrijven.
[85] Cass. 27 september 1971, Arr. Cass. 1972, 95; Cass. 23 juni 1993, AR P.93.0374F.

Een bevel tot huiszoeking van de onderzoeksrechter mag enkel tussen vijf uur ’s morgens en negen uur ’s avonds uitgevoerd worden, dus niet ’s nachts, tenzij bij betrapping op heterdaad.
De politie mag dan de huiszoeking doen, ook als de bewoner zich verzet, en mag de deur laten openen door een slotenmaker.

Een onderzoeksrechter kan bijvoorbeeld een huiszoekingsbevel afleveren voor een residentiële voorziening/kamer van een jongere in geval van een klacht wegens diefstal of heling, waarbij zich bepaalde gestolen goederen op de kamer van één of meer met naam genoemde jongeren zouden bevinden.
Artikel 87 van het Wetboek van Strafvordering stelt dat de onderzoeksrechter zich naar de woning van de verdachte begeeft om er alle voorwerpen op te sporen die dienstig zijn om de waarheid aan het licht te brengen. De onderzoeksrechter oordeelt vrij waar hij een huiszoeking zal bevelen.[86] Opdat de onderzoeksrechter een huiszoeking zou kunnen bevelen, moeten er wel voorafgaande ernstige aanwijzingen zijn van een misdrijf. Dergelijke aanwijzingen mogen geleverd worden door een anonieme, maar zeer gedetailleerde en derhalve geloofwaardige verklaring.[87]
De onderzoeksrechter kan de uitvoering van een door hem uitgevaardigd huiszoekingsbevel delegeren aan een officier van gerechtelijke politie van zijn arrondissement of van het arrondissement waar de handelingen plaats moeten grijpen.[88]

Uitzondering: heterdaad[89]

Een misdrijf wordt op heterdaad betrapt indien het wordt ontdekt wanneer het wordt gepleegd of terstond nadat het werd gepleegd. Vereist is dat het misdrijf, en niet de dader ervan, op heterdaad wordt betrapt.[90] Als ontdekking op heterdaad wordt beschouwd, de situatie waarbij een persoon die tekenen van toxicomanie vertoont, in het bezit is van illegale drugs waarvan hij beweert deze te hebben aangekocht op de plaats die hij verlaat bij zijn ontdekking en de politie derhalve gerechtigd is om opsporingen te doen op de plaats, bijvoorbeeld een residentie, die werd verlaten.[91]
De heterdaadprocedure kan slechts worden aangewend indien het betrokken misdrijf reeds is vastgesteld. Het is niet voldoende dat men tracht een misdrijf vast te stellen waarvan men op grond van vermoedens of materiële aanwijzingen denkt dat het zich heeft voorgedaan.[92] Het concept ‘woning’ duidt op de hoofdverblijfplaats van de betrokkene, doch ook op elk verblijf of elke schuilplaats waar de dader zich zou kunnen verschuilen, tenzij de betrokkene een woning (kamer) van een derde is ingevlucht.

Bij betrapping op heterdaad kunnen de procureur des Konings en zijn hulpofficieren, een huiszoeking verrichten in de woning van de verdachte, hetzij ’s nachts, hetzij overdag.[93]

---

[86] R. DECLERCQ, Beginselen van Strafrechtspleging, Kluwer, Mechelen, 2003, p. 224.
[87] Cass. 12 februari 2002, *T.Straf.* 2003, p. 201.
[88] Art. 89bis Sv.
[89] T. GOMBEER en I.BERNAERT, Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school, VAD, 2006, p. 37.
[90] R. DECLERCQ, Beginselen van Strafrechtspleging, Kluwer, Mechelen, 2003, p. 176.
[91] Cass. 13 december 1989, *Arr. Cass.* 1989-90, 527.
[92] Cass. 22 september 1981, RW 1981-82, 1271, noot A. VANDEPLAS; Cass. 22 oktober 1985, Arr . Cass 1985-86, 235; Cass. 13 mei 1988, Arr. Cass. 1987-88, 1116; Cass. 13 december 1989, Arr. Cass. 1989-90, 527; Zie ook Antwerpen 11 oktober 2000, RW 2002-03, 1102, noot S. VANDROMME.
[93] Art. 36 Sv. iuncto artikel 1 2° Huiszoekingswet.

5.1.2. Huiszoeking met toestemming

Het is ook mogelijk dat de bewoner zijn toestemming geeft om tot huiszoeking over te gaan. Deze toestemming moet vooraf en schriftelijk gegeven worden, voor de politie met de eigenlijke huiszoeking begint.[94] Zo'n huiszoeking met toestemming kan ook 's nachts gebeuren. De gegeven toestemming impliceert dat er afstand wordt gedaan van de grondwettelijk gewaarborgde onschendbaarheid van de woning.[95]

Wat residentiële voorzieningen betreft, is de toestemming nodig van zowel de verantwoordelijke van de voorziening als van de 'bewoner' van het doorzochte gedeelte van het pand, de jongere zelf dus, of (één van) zijn ouders als wettelijke vertegenwoordigers, indien de jongere zelf geen standpunt inneemt.[96]

In het (te ondertekenen) huisreglement kan de toestemming opgenomen worden om de kamer te laten controleren door de politie wanneer die op zoek is naar bewijsmateriaal voor een welomschreven misdrijf en ook de verantwoordelijke van de voorziening daarin toestemt. De jongere kan dergelijke toestemming nochtans altijd op het moment zelf intrekken. In zo'n geval zal een huiszoekingsbevel[97] nodig zijn.
Bij een vraag tot volledig doorzoeken van een voorziening zal de verantwoordelijke van de voorziening zich best beraden over het effect hiervan op de sfeer en de hulpverleningsrelatie met de jongeren alvorens dit toe te staan: een algemene inbreuk op de privacy van alle jongeren door de politie vraagt toch wel een bijzondere verantwoording.

De formulering van dergelijke toelating om de kamer te doorzoeken mag niet als algemene mogelijkheid, zonder beperking in tijd of zonder opgave van redenen gebeuren, zoniet holt het de betekenis van art. 15 van de grondwet volledig uit. Van het recht op privacy (ook van het recht op bescherming van de fysieke integriteit) kan niet op een algemene wijze, voorafgaandelijk afstand worden gedaan.[98]

De hulpverlening kan niet afhankelijk worden gemaakt van een volledige afstand van dit grondwettelijk[99] bepaalde recht van onschendbaarheid van de woning. De hulpverlening mag met andere woorden niet worden opgeschort louter omdat de jongere een huiszoeking weigert.

5.1.3. Huiszoeking op grond van een specifieke wettelijke bepaling

Wanneer er vermoed wordt dat ergens drugs vervaardigd, bereid, bewaard of opgeslagen worden of dat er drugs gebruikt worden in aanwezigheid van minderjarigen, dan is een huiszoeking op grond van art. 6bis van de drugwet[100] mogelijk.

---

[94] Art. 1 3° en 1bis huiszoekingswet.
[95] Cass. 8 september 1993, RW 1994-95, 465.
[96] Dit wordt afgeleid uit de rechtspraak in verband met huiszoeking op hotelkamers. R. Declercq, Beginselen van strafrechtspleging, Kluwer, Mechelen, 1994, p. 114 e.v.
[97] Of andere specifieke rechtsgrond tot huiszoeking, bijvoorbeeld volgrecht van veldwachters en boswachters, …
[98] E. DIRIX, Grondrechten en overeenkomsten, in De toepasselijkheid van de grondrechten in private verhoudingen, K.RIMANQUE, (ed.), Kluwer, Antwerpen, 1982, p. 80.
[99] En ook in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.
[100] Art. 6bis (ingevoerd wet 9 juli 2004, art. 89, 010; Inwerkingtreding: 25-07-2004) De officieren van gerechtelijke politie en de ambtenaren of beambten, daartoe door de Koning aangewezen, mogen de

Dit artikel bepaalt dat politiediensten te allen tijde (dus ook ’s nachts) panden kunnen betreden die dienen voor het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan van drugs, of waar drugs gebruikt worden in aanwezigheid van minderjarigen.

Art. 29 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt laat ook toe om voertuigen te doorzoeken.

5.2. Fouillering

Een andere methode die vaak gebruikt wordt om drugmisdrijven op te sporen is de fouillering.[101]

Art. 22bis van de grondwet bepaalt: “Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit…”

Fouilleren kan dus enkel worden toegelaten door een wettelijke bepaling. In de wet op het politieambt wordt aan politiemensen in welomschreven gevallen de bevoegdheid gegeven om te fouilleren.

Men onderscheidt de veiligheidsfouillering, de gerechtelijke fouillering en de fouillering op het lichaam.

5.2.1. Veiligheidsfouillering

Veiligheidsfouillering houdt in het oppervlakkig en vluchtig betasten van het lichaam en de kleding en controle van bagage om na te gaan of de persoon geen wapen draagt of een ander gevaarlijk voorwerp.
Daartoe moeten er aanwijzingen zijn, moet de persoon al ‘opgepakt’ zijn, moet de persoon deelnemen aan een openbare bijeenkomst of aanwezig zijn op een plaats waar de openbare orde bedreigd wordt. De persoon mag niet langer dan één uur worden opgehouden. Enkel onder deze voorwaarden is een veiligheidsfouillering mogelijk.

5.2.2. Gerechtelijke fouillering

Gerechtelijke fouillering is het systematisch en grondig betasten van het lichaam en de kleding en controle van de bagage bij personen die onder aanhoudingsbevel staan of die bewijsmateriaal in verband met een misdaad of wanbedrijf bij zich zouden hebben. De persoon mag niet langer dan zes uur opgehouden worden.

---

apotheken, winkels en alle andere plaatsen bestemd voor de verkoop of de aflevering van de in deze wet genoemde stoffen, bezoeken, gedurende de uren dat zij voor het publiek toegankelijk zijn.
Gedurende dezelfde uren mogen zij ook de depots bezoeken die bij de in het vorige lid bedoelde plaatsen aansluiten, zelfs wanneer die depots voor het publiek niet toegankelijk zijn.
Zij mogen te allen tijde de lokalen bezoeken welke dienen voor het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan van die stoffen.
Hetzelfde geldt voor de lokalen waarin de in art. 2bis, § 1 bedoelde stoffen in aanwezigheid van minderjarigen worden gebruikt.
[101] Art. 28 van de wet op het politieambt, 5 augustus 1992

Dergelijke grondige fouillering is een zodanige aantasting van de fysieke integriteit dat men hiermee niet vooraf kan instemmen en dit enkel onder de wettelijke voorwaarden kan worden uitgevoerd door politieambtenaren.

5.2.3. Fouillering op het lichaam

Fouillering op het lichaam gebeurt bij opsluiting in een cel, bijvoorbeeld op het politiebureau. Men zoekt naar voorwerpen die gevaarlijk zijn voor de persoon zelf of voor anderen, of die ontvluchting kunnen vergemakkelijken.
Ook dit kan enkel door bevoegde ambtenaren.

5.3 Onderzoek aan het lichaam

In art. 90bis Wb. Sv. wordt ten slotte het 'onderzoek aan het lichaam' beschreven. Hierbij gaat het om onderzoeken die het seksuele schaamtegevoel kunnen krenken, in de maatschappelijk gangbare visie.[102] Hiervoor is een beslissing van de onderzoeksrechter nodig.[103] De verdachte en het slachtoffer mogen het onderzoek laten bijwonen door een geneesheer naar keuze. Hierbij dient men er echter rekening mee te houden dat de procedure van het lichaamsonderzoek niet de basis kan en mag zijn voor een gedwongen bloed- of urine-afname met het oog op het uitvoeren van een drugtest.[104]

5.4. Urine- en bloedstaal

Voor het opsporen van drugs kan men ook overgaan tot het nemen van een **urinestaal**, om daaruit de aanwezigheid van bepaalde stoffen af te leiden.

De informatie in dit hoofdstuk heeft betrekking op testen die gebruikt worden in een strafrechtelijke bewijsvoering. Dergelijke testen moeten door bevoegde personen in een labo uitgevoerd worden.
Net zoals een arts geen zwangerschapsattest kan afleveren op basis van een door de patiënt uitgevoerde test, zal een parket, strafrechter of jeugdrechter geen maatregelen kunnen baseren op een door ouders, opvoeders,... uitgevoerde (screening)test. Evenmin op een test uitgevoerd door een bevoegde persoon, maar zonder toestemming of wettelijke grondslag. Het (gedwongen) afnemen van urine is immers een inbreuk op de fysieke integriteit en kan dus niet gebeuren zonder toestemming of expliciet wettelijk kader.[105]

In tegenstelling tot bijvoorbeeld in de verkeerswetgeving en de regelgeving rond doping in de sport, zijn urinecontroles in de drugwetgeving niet wettelijk geregeld. Een

---

[102] Het Hof van Cassatie omschreef dit op 27 oktober 1987 als "een ter exploratie van de intieme delen van het lichaam bevolen deskundigenonderzoek". (Arr. Cass. 1987-88, nr. 118).
[103] Behalve bij betrapping op heterdaad of bij toestemming door een meerderjarige.
[104] T. BALTHAZAR, Juridische en medisch-deontologische problemen bij het testen van druggebruik, in *Juridische aspecten van druggebruik*, Mys & Breesch, Gent, 1996, p. 72.
[105] Een voorbeeld van een wettelijke regeling die in de plaats van de toestemming van de betrokkene komt, is het decreet van 27 maart 1991 inzake de medisch verantwoorde sportbeoefening. De arts die het resultaat van dergelijke wettelijke controle bekendmaakt aan de opdrachtgever mag niet de behandelende arts van de betrokkene zijn. Het moet gaan om een aparte opdracht die wordt uitgevoerd, niet op verzoek van de patiënt, maar in opdracht van een wettelijk bepaalde (toegelaten) opdrachtgever of overheid. Dit is bijvoorbeeld ook zo bij bloedanalyses in verkeerszaken. De inzage van de betrokkene in de resultaten moet dan worden gegarandeerd en deze moet de mogelijkheid hebben om een tegenexpertise te laten uitvoeren.

urinecontrole uitvoeren met het oog op het opsporen van drugs, kan dus alleen als de betrokkene daarin toestemt.

5.4.1. Analyse van een urinestaal is een medische handeling

De analyse van een urinestaal is een medische handeling die door een erkend beroepsbeoefenaar van een gezondheidsberoep moet gebeuren en die onder het beroepsgeheim van de medisch professioneel valt. (zie hoger)

5.4.2. Een medische handeling vereist toestemming

Omdat een medische handeling aan de fysieke integriteit[106] raakt, is de regel dat de patiënt met de medische handeling moet instemmen (art. 8 wet patiëntenrechten). (zie hoger)

Een verplichte medische controle kan enkel door de wet of een rechter worden opgelegd.

- Voor minderjarigen kan ook toestemming gevraagd worden aan de jeugdrechter indien de minderjarige reeds onder toezicht van de jeugdrechtbank staat.[107] Wanneer de jeugdrechter naast het opleggen van bijvoorbeeld een drugproject, ook een medische controle beveelt, zal het doel van die controle duidelijk in het vonnis omschreven moeten zijn, evenals door wie zo'n controle gebeurt en aan wie gerapporteerd moet worden.[108] Omdat het gaat over een rechterlijke opdracht, zal de medisch beroepsbeoefenaar in principe slechts rapporteren aan de rechtbank. De arts die het resultaat van dergelijke controle bekendmaakt aan de opdrachtgever mag niet de behandelende arts van de betrokkene zijn, zoniet is er schending van diens wettelijk vastgelegde beroepsgeheim.
- In geval van een noodsituatie kan een medisch beroepsbeoefenaar zonder toestemming tussenkomen en dit op grond van art. 8 §5 van de wet patiëntenrechten en art. 422bis SW.[109] Ook de jeugdrechtbank kan - op vordering van het parket - hierover een uitspraak doen. Een urinecontrole voor de opsporing van bepaalde stoffen gebeurt normalerwijze niet omwille van een noodsituatie, tenzij de betrokkene in ernstig gevaar zou verkeren en de test zou dienen om een gepaste behandeling mogelijk te maken. Dergelijke test gebeurt dan door een behandelende arts en kan niet worden vrijgegeven.

Ook voor het nemen van een **bloedstaal**[110] bestaat in het kader van de drugwetgeving geen wettelijke regeling zoals dat in verkeerszaken[111] (na positieve of mislukte

[106] Zie art. 418 en volgende SW, en specifiek voor minderjarigen: art. 22bis grondwet: Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit.
[107] Bij POS: Art. 39 decreet BJB: "Met behoud van de toepassing van de besluiten genomen ter uitvoering van artikel 48, § 2, met betrekking tot de bezoeken, de briefwisseling, de opvoedingsregeling en het pedagogische concept en programma van de erkende voorzieningen, kan de jeugdrechtbank ten aanzien van de minderjarigen de aanvullende voorwaarden bepalen die verbonden zijn aan de maatregelen die overeenkomstig artikel 38, § 1, 2° tot en met 13°, worden genomen.
Die aanvullende voorwaarden kunnen enkel een concretisering van de maatregel inhouden."
[108]Bij MOF: Als zelfstandige maatregel (enkel wanneer de jongere thuis verblijft): Art. 37 §2, 2° jeugdbeschermingswet: (…) De rechtbank kan het behoud … in hun milieu afhankelijk maken van één of meer van de volgende voorwaarden: c) de pedagogische en medische richtlijnen van een centrum voor opvoedkundige voorlichting of geestelijke hygiëne in acht nemen.
[109] Hulp aan een persoon in nood.
[110] Volgens art. 3 van de wet betreffende bloed en bloedderivaten van menselijke oorsprong van 5 juli 1994 mag een afname hiervan enkel door een geneesheer of onder diens toezicht gebeuren.

standaardtest en positieve of geweigerde urinetest) en voor gewone misdrijven[112] wel het geval is.
Een en ander vloeit voort uit het feit dat enkel het bezit van drugs strafbaar is, en niet het gebruik, zodat men met een medische controle dit misdrijf niet kan bewijzen.

5.5. Andere opsporingsmethoden

Naast de huiszoeking, de fouillering, het onderzoek aan het lichaam en urine- en bloedstalen bestaat er sinds kort nog een aantal bijzondere opsporingsmethoden, namelijk observatie, infiltratie en informantenwerking.[113]

De wet van 2003 voerde nog andere opsporingsmethoden in met betrekking tot drugdelicten: onderscheppen van post door de procureur[114] en het openen van de onderschepte post door de onderzoeksrechter[115], machtiging tot inkijkoperatie[116] of tot direct afluisteren[117] door de onderzoeksrechter, uitgestelde tussenkomst[118], inwinnen van gegevens over bankrekeningen en banktransacties[119].

Het spreekt voor zich dat ook deze politiepraktijken niet door begeleiders in de bijzondere jeugdzorg kunnen worden uitgevoerd. Het brief- en telefoongeheim is een grondwettelijk gegarandeerd recht, dat enkel door een rechterlijke beslissing op basis van wettelijke bepalingen kan worden ingeperkt in bijzondere situaties. Schending hiervan is strafbaar volgens het Strafwetboek.

---

[111] KB 4 juni 1999 betreffende de bloedproef met het oog op het bepalen van het gehalte van andere stoffen dan alcohol die de rijvaardigheid beïnvloeden.
[112] Art. 44bis Wb. Sv.: medische vaststellingen omtrent de staat van dronkenschap van de vermoedelijke dader en van het slachtoffer van het misdrijf.
[113] Art. 47ter §1 Wb. Sv.
[114] Art. 46ter §1 Wb. Sv.
[115] Art. 88sexies Wb. Sv.
[116] Art. 89ter Wb. Sv.
[117] Art. 90ter §1, tweede lid Wb. Sv.
[118] Art. 40bis Wb. Sv.
[119] Art. 46quater Wb. Sv.

Bijlage 1: Verlengde minderjarigheid

Het statuut van verlengd minderjarige heeft een gelijkstelling tot gevolg wat betreft het burgerlijk recht (art. 487bis BW ev), met een minderjarige van minder dan vijftien jaar. Dit betekent dat zij handelingsonbekwaam zijn en onder voogdij van meestal hun ouders, of mogelijk (later) van een ander (familielid) blijven. M.a.w. zal de verlengd minderjarige geen huis kunnen kopen, niet kunnen lenen, niet kunnen huwen,… Aangezien op de identiteitskaart het statuut van verlengd minderjarige wordt vermeld, kan er controle op het statuut worden uitgeoefend.[120] Indien er toch een lening zou zijn verleend of een huis is verkocht, is dit absoluut nietig. De rechter moet de nietigheid van deze rechtshandelingen (art. 401 BW) uitspreken wanneer de wettelijke vertegenwoordiger dit vordert.

Minderjarigen kunnen nochtans wel dagelijkse handelingen stellen op voorwaarde dat ze over voldoende onderscheidingsvermogen beschikken om de rechtshandeling te stellen. Ook een verlengd minderjarige kan over voldoende onderscheidingsvermogen beschikken om bijvoorbeeld een busticket of een ijsje te kopen. Indien de jongere over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt voor deze rechtshandeling, is de rechtshandeling slechts betrekkelijk nietig. Dit wil zeggen dat de rechter de rechtshandeling slechts nietig kan verklaren indien er sprake is van benadeling.

Wat met de aankoop van alcohol?
Het kopen van een fles wijn is op zich geen ingrijpende rechtshandeling. Indien de verlengd minderjarige in staat is om zo'n aankoop te doen, is deze aankoop volgens het burgerlijk recht slechts betrekkelijk nietig.

Naast het burgerlijk wetboek is er ook de wet van 24 januari 1977 'betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten' (art. 6 §6) van belang. (Lees meer over de alcoholreglementering in deze handvaten). Deze wet bepaalt dat het verboden is om alcohol te verkopen aan min zestienjarigen. Voor sterkedrank geldt dat verkoop slechts kan aan plus-achttienjarigen.

De verkoper mag vragen dat de jongere aantoont dat hij ouder is dan zestien jaar, hij is het echter niet verplicht. Bijvoorbeeld op fuiven zal de verkoper niet altijd vragen om dit aan te tonen. Indien de verkoper het vraagt aan de verlengd minderjarige dan zal hij zien dat op de identiteitskaart het statuut van verlengd minderjarige staat vermeld. Mag hij dan een pintje tappen en verkopen? Hoe is het begrip min zestienjarige te interpreteren?

Omdat een strafwet overtreden zware gevolgen heeft, wordt ze altijd strikt geïnterpreteerd. Dit brengt mee dat de strafbepaling geldt voor verkoop aan min zestienjarigen, effectieve leeftijd. De verkoper zal niet strafrechtelijk sanctioneerbaar zijn bij verkoop aan een verlengd minderjarige vijftigjarige. Mogelijk blijkt wel uit de toestand van de verlengd minderjarige dat het tegenaangewezen is om alcohol aan hem te verkopen, maar dit is geen strafrechtelijke norm.

---

[120] S. Vanrumst, 'Het verschil tussen verlengde minderjarigheid, verlengde hulpverlening en maatregelen na 18', www.jeugdrecht.be, 2008/11, raadpleging 26/04/2011.

Heel wat verkopers zullen bij een zichtbare handicap nochtans wel de voorzichtigheid hanteren om de verlengd minderjarige geen alcohol te verkopen. Dit berust dan op de algemene voorzichtigheidsnorm van het Burgerlijk Wetboek: wie door zijn fout schade berokkent, moet die ook vergoeden. (art 1382 e.v. BW)
Het verkopen van alcohol aan een zichtbaar onbekwaam persoon is dan een burgerlijke onvoorzichtigheid of fout die tot schadevergoeding aanleiding kan geven.

Bijlage 2: CAO 100

Op 1 april 2009 werd de Cao nr. 100 'omtrent een preventief alcohol- en drugbeleid in de onderneming' gesloten. Als gevolg van deze collectieve arbeidsovereenkomst moeten alle private organisaties sinds 1 april 2010 over een alcohol- en drugbeleid beschikken. Meer specifiek moeten de uitgangspunten (de onderliggende visie) en doelstellingen (wat de organisatie wil bereiken) van het alcohol- en drugbeleid bepaald zijn in een beleids- of intentieverklaring. Dit wordt ook de zogenaamde fase één van de cao genoemd. Deze beleidsverklaring kan zonder procedure tot wijziging aan het arbeidsreglement toegevoegd worden. Tot de tweede, facultatieve, fase behoort de uitwerking van regels, procedures, werkwijze bij werkonbekwaamheid en (preventieve) testen. Voor de opname van deze regels, werkwijzen en procedures in het arbeidsreglement is de procedure tot wijziging wel vereist. Om een efficiënt beleid te realiseren zal fase twee doorgaans nodig zijn. Het is de bedoeling de toepassing van deze cao uit te breiden naar publieke organisaties, en naar het gesubsidieerd personeel van het vrij onderwijs.

Meer informatie over Cao 100 is te vinden op www.qado.be, de VAD-site met alle informatie over alcohol en drugs in de werkcontext.

Ook de publicatie 'Omgaan met het gebruik van alcohol en andere drugs op en rond het werk: de juridische regels' (2014) is op deze site beschikbaar.